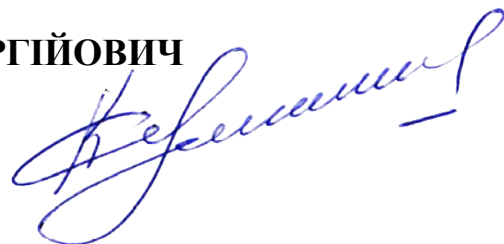

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧУВАННЯ ТА ТОРГІВЛІ**

СЕРДЮКОВ КОСТЯНТИН ГЕОРГІЙОВИЧ

УДК [005.742:005.72]:334.722.8 (043.3)

**КОРПОРАТИВНИЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ
ГОСПОДАРСЬКИМИ ТОВАРИСТВАМИ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Харківському державному університеті харчування та торгівлі Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Крутова Анжеліка Сергіївна,
Харківський державний університет харчування та торгівлі, завідувач кафедри фінансів, аналізу та страхування.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Баюра Дмитро Олександрович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри економіки підприємства;

доктор економічних наук, професор
Кужелєв Михайло Олександрович,
Університет державної фіскальної служби України,
директор навчально-наукового інституту фінансів,
банківської справи;

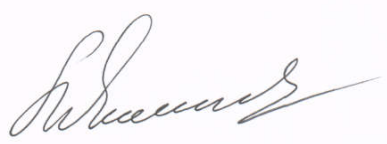
доктор економічних наук, доцент
Погорелов Юрій Сергійович,
радник члена Рахункової палати України.

Захист відбудеться «30» листопада 2018 р. о 13⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.088.02 Харківського державного університету харчування та торгівлі за адресою: вул. Клочківська, 333, м. Харків, 61051.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського державного університету харчування та торгівлі за адресою: вул. Клочківська, 333, м. Харків, 61051.

Автореферат розіслано «29» жовтня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. М. Янчева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Однією з ключових властивостей поточного етапу розвитку світової та національної економіки є зростання кількості корпоративних утворень різних видів, поєднане зі збільшенням концентрації виробництва та акумулювання капіталу. Від якості організації управління такого роду утвореннями залежить ефективність розвитку вітчизняного господарства та конкурентоспроможність країни в цілому на світових ринках. Тому неминучим наслідком здійснення процесів інтеграції національної економіки до системи глобальних світогосподарських зв'язків має бути відповідна корпоративна трансформація комплексу соціальних та економічних відносин у господарських товариствах, яка вимагає нагального формування належної системи управлінського регулювання корпоративного розвитку.

Корпоративний сектор національної економіки являє собою сукупність організаційно-правових форм господарювання, фундаментальним підґрунтям для утворення, функціонування та розвитку яких є формування системи особливих корпоративних відносин (КВ), тобто специфічних соціально-економічних зв'язків стосовно об'єднання капіталу та інших форм особистого внеску окремих суб'єктів (фізичних або юридичних осіб) до спільної діяльності. Стрімкий розвиток корпоративної форми підприємництва, насамперед, обумовлюється суттєвими перевагами, притаманними корпоративним господарським товариствам (ГТ), перед іншими формами організації підприємницької активності (можливість нарощування капіталу через емісійний випуск та розміщення корпоративних прав при збереженні фінансової стійкості та управлінської автономності ГТ, розмежування прав власності та функцій управління, обмеження відповідальності учасників корпоративних відносин, динамічність розподілу та перерозподілу часток корпоративних прав та ін.). Використання корпоративної форми організації підприємництва поряд із суттєвими перевагами визначається також потенційною наявністю значних ускладнень, пов'язаних із необхідністю оптимізації організаційної й інституціональної побудови господарських товариств, гармонізації формальної організаційної структури управління із неформальними процедурами та положеннями системи корпоративних відносин, динамічність змін співвідношення між якими залежить від стану широкого кола внутрішніх і зовнішніх факторів, що визначають структуру та розподіл корпоративного контролю у ГТ. Тому, на суттєве оновлення та додаткове опрацювання потребують методичне та інструментальне забезпечення формування та розподілу корпоративного контролю в ГТ, що мають у повній мірі враховувати характер і значущість притаманних умовам трансформаційної економіки проблем інституціонального оформлення і належного регламентування КВ, що дозволяли б уникати загострення протиріч та конфліктів між учасниками таких відносин.

Теоретичні та практичні аспекти забезпечення розвитку корпоративних відносин та розв'язання проблем корпоративного управління розглядалися в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, таких як Д. Баюра, В. Белов, О. Вінник, А. Воронкова, А. Габов, Я. Грітанс, В. Гриньова, В. Долінська, Т. Кашаніна, О. Кібенко, Н. Козлова, Д. Ломакін, О. Макарова, С. Могілевський, О. Носирева, Ю. Погорелов, О. Попов, І. Спасибо-Фатеева, Н. Холланд, К. Хопт, К. Фішер, І. Шиткіна та ін.

Різні аспекти організації та управління господарськими товариствами з урахуванням різнобічності інтересів корпорантів і розподілу корпоративного контролю привертали до себе увагу багатьох дослідників (О. Бандурін, А. Воронкова, М. Гераськін, В. Голіков, В. Гриньова, Г. Дональдсон, В. Євтушевський, Г. Козаченко, М. Кужелев, Т. Момот, Г. Назарова, О. Педько, Н. Рудик, М. Хессель, О. Ястремська та ін.). Проте, в більшості випадків сфера дослідження проблематики формування та розподілу корпоративного контролю, регулювання корпоративних відносин обмежується фрагментарним вивченням окремих аспектів КВ, таких як стратегічне управління розвитком (Р. Акофф, І. Ансофф, М. Книш, М. Круглов, В. Пономаренко, С. Рубцов) та інноваційно-інвестиційна діяльність корпорації (Ю. Аніскін, В. Кондратьєв, А. Крутова, О. Кузьмін, О. Чернега), утворення корпоративних інтеграційних структур (Т. Галпін, Ф. Еванс, А. Пилипенко, К. Портной, О. Пушкар, Ю.В. Іванов, М. Кизим, С. Рід, Н. Рудик, Б. Чуб та ін.) або соціокультурна складова КВ (А. Воронкова, Т. Герет, К. Камерон, Р. Куїнн, О. Нещадін, С. Чернишов, Ф. Шміттер та ін.), що стримує забезпечення комплексності побудови механізму корпоративного контролю.

Траєкторія розвитку системи корпоративних відносин (дослідженість економічної природи і закономірностей здійснення якої в сучасних умовах масштабних та багатоаспектних глобальних суспільних змін, на жаль, характеризується явною фрагментарністю) визначається не тільки специфічністю використовуваних форм співробітництва учасників цих відносин, але й набагато більш широкими об'єктивними потребами у організаційно-методичному та інструментальному забезпеченні нових форм організації економічних відносин у суспільстві. За таких умов актуалізуються проблемні питання, пов'язані з переходом об'єднань суб'єктів господарювання до корпоративних принципів і методів управління, що свідчить про надзвичайну важливість розкриття суспільної природи феномену корпоративізму, а також вивчення закономірностей поширення корпоративістських засад в організації підприємницької діяльності, удосконалення управлінського регулювання КВ у господарських товариствах на основі поглиблення наукового обґрунтування вибору методів і засобів розв'язання об'єктивних протиріч, що виникають у цій сфері.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця за темою «Консолідація обліково-аналітичної інформації в організації управління безпекою інноваційного розвитку великомасштабних економіко-виробничих систем: теорія та методологія» (номер державної реєстрації 0115U002375), в межах якої автором розроблено теоретико-методологічний базис та обґрунтовано архітектуру механізму оптимізації розподілу корпоративного контролю в інтегрованому акціонерному товаристві за критерієм підтримки економічної безпеки його розвитку; Харківського інституту фінансів Київського національного торговельно-економічного університету за темою «Стратегія розвитку фінансових відносин в умовах економічних перетворень» (номер державної реєстрації 0117U005690), в межах якої автором визначено вплив особливостей функціонування регіональної фінансової системи на процеси трансформації корпоративного контролю в господарських товариствах.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методологічних і концептуальних положень, методичного забезпечення формування механізму корпоративного контролю в системі управління господарськими товариствами. Для досягнення поставленої мети сформульовано та вирішено такі завдання:

узагальнити закономірності корпоративного розвитку господарського товариства в умовах ринкового реформування економіки;

дослідити генезис та етапи еволюції розвитку парадигми регулювання корпоративних відносин та корпоративного контролю (КК) в господарських товариствах;

узагальнити теоретичні підходи до визначення ролі, місця та сутності корпоративного контролю в системі корпоративного управління господарським товариством;

визначити структурну побудову та послідовність формування організаційно-економічного механізму розподілу та реалізації корпоративного контролю;

проаналізувати особливості розбудови корпоративних відносин та встановити основні фактори розподілу й реалізації корпоративного контролю в господарських товариствах України;

визначити особливості узгодженої реалізації контурів стратегічного та корпоративного управління господарським товариством;

обґрунтувати методичний підхід щодо комплексного оцінювання результатів формування та реалізації корпоративного контролю в господарських товариствах;

обґрунтувати теоретико-методологічні положення щодо організації управління реалізацією та розподілом корпоративного контролю на основі архітектурної моделі інтегрованого господарського товариства;

систематизувати організаційні форми розподілу та реалізації корпоративного контролю в господарських товариствах;

сформувати методичні положення щодо вибору стратегії реалізації та упорядкування розподілу корпоративного контролю в рамках заданих за допомогою збалансованої системи показників орієнтирів розвитку господарського товариства;

дослідити причини виникнення та запропонувати інструментарій розв'язання корпоративних конфліктів у господарських товариствах;

розробити організаційно-економічне забезпечення корпоративної безпеки господарського товариства в умовах становлення національної системи корпоративного управління;

розробити методичне забезпечення моделювання корпоративного контролю в господарських товариствах сфери торгівлі та громадського харчування в Україні.

Об'єкт дослідження – процес розподілу та реалізації корпоративного контролю в господарських товариствах.

Предмет дослідження – теоретико-методологічне, методичне та організаційне забезпечення корпоративного контролю в системі управління господарськими товариствами.

Методи дослідження. Теоретичною й методологічною основою дисертації є фундаментальні положення економічної теорії, дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців з проблематики в сфері корпоративного управління,

регулювання корпоративних відносин та корпоративного контролю. Для вирішення поставлених завдань використано наступні методи та прийоми наукового дослідження: теоретичне узагальнення – для подальшого розвитку теоретичних основ розподілу та реалізації КК; аналіз і синтез – для диференціації та узагальнення складу факторів, що обумовлюють формування, розподіл та реалізацію КК; статистичний аналіз – для виявлення чинників, що обумовили особливості КВ в господарських товариствах сфери торгівлі та ресторанного бізнесу в Україні, та оцінки тенденцій розвитку корпоративного сектору економіки; формалізація – для розробки методичного підходу щодо вибору стратегії КК; теорія ігор – для моделювання розподілу корпоративного контролю в господарському товаристві; когнітивне моделювання та канонічні кореляції – для систематизації та узагальнення наслідків впливу розподілу корпоративного контролю на результати діяльності господарського товариства; таксономічний аналіз – для розрахунку інтегральних показників результативності корпоративного контролю; методичні положення концепції збалансованої системи показників – для формалізації інтересів власників корпоративних прав; нечіткий логічний висновок – для оцінювання рівня привабливості пакетів корпоративних прав під час трансформації корпоративного контролю; експертне оцінювання та шкала Раша – для визначення рівня зрілості корпоративного контролю; побудова інтелектуальних карт (mind map) – для структуризації предметної області дослідження; мова архітектурного моделювання ArchiMate – для визначення структури та регламентації роботи механізму розподілу та реалізації корпоративного контролю; мережі Петрі – для забезпечення узгодженості роботи контурів корпоративного та стратегічного управління; матричний метод – для ідентифікації результатів розподілу та реалізації корпоративного контролю; графічний – для наочного зображення і схематичного представлення теоретичних та практичних результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження є закони України та рішення Кабінету Міністрів з питань корпоративного управління, розробки вітчизняних і зарубіжних науковців відносно організаційно-економічного забезпечення формування та розподілу корпоративного контролю в ГТ, статистичні й звітні дані вітчизняних корпоративних підприємств, матеріали наукових періодичних видань, науково-практичних конференцій, аналітичні огляди, офіційні ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у розвитку теоретичних положень та розробці методологічних, науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо формування механізму корпоративного контролю в системі управління господарськими товариствами, зокрема:

вперше:

теоретично обґрунтовано положення концепції формування механізму корпоративного контролю в господарських товариствах, який запропоновано розглядати як форму інституціоналізації економічної влади в корпоративних відносинах, що ґрунтується на забезпеченні досягнення збалансованості та погодженості різноспрямованих інтересів і прагнень учасників корпоративних відносин на основі створення і застосування відповідних правил і процедур регулювання корпоративного співробітництва;

розроблено організаційно-економічне забезпечення корпоративної безпеки господарського товариства на основі доведення авторської гіпотези про доцільність виділення контурів та практик підтримки економічної безпеки господарського товариства в рамках механізму розподілу та реалізації корпоративного контролю в системі управління господарським товариством з подальшим визначенням взаємозв'язку гармонізованої зони інтересів стейкхолдерів корпоративного підприємства з відповідними факторами-загрозами;

обґрунтовано положення парадигмального базису формування та розподілу корпоративного контролю в господарських товариствах через виділення властивостей, закономірностей, принципів забезпечення цілісного і системного підходу до формування системи регулювання корпоративних відносин на засадах здійснення колективної діяльності корпоративного типу для досягнення спільних цілей та інтересів, джерелом задоволення яких стає корпоративне співробітництво в межах певних корпорацій;

удосконалено:

теоретико-методологічні положення щодо узгодженої реалізації контурів стратегічного та корпоративного управління, що, на відміну від існуючих підходів, базується на гармонізації стратегічних інтересів усіх ключових стейкхолдерів в рамках циклічного співвіднесення сфер впливу стратегічного та корпоративного управління на таку гармонізацію та дозволяє забезпечити взаємну підпорядкованість змін стратегічних орієнтирів розвитку господарського товариства процесам трансформації корпоративного контролю;

методичний підхід щодо моделювання розподілу корпоративного контролю в господарському товаристві, який, на відміну від існуючих підходів, враховує рефлексивний та коопераційний характер змагання за повноваження у сфері формування, розподілу і перерозподілу корпоративного контролю та ґрунтується на використанні апарату теорії коопераційних ігор, надає можливість передбачити виникнення ймовірних корпоративних конфліктів та розробити заходи щодо запобігання загостренню протиріч між учасниками корпоративних відносин;

обґрунтування структурної побудови організаційно-економічного механізму корпоративного контролю на основі упорядкування інтересів, правил і норм поведінки, інструментів впливу учасників, цілей господарського товариства, принципів корпоративного контролю та управління господарського товариства, організаційно-економічного забезпечення управлінської діяльності в сфері розподілу та реалізації корпоративного контролю. Таке упорядкування, на відміну від інших підходів, пропонується здійснювати на основі встановлення інтересів учасників корпоративних відносин, які обумовлюють зміст інших складових організаційно-економічного механізму корпоративного контролю та одночасно визначаються станом і динамікою взаємодії цих складових у здійсненні корпоративних відносин;

методичний підхід до оцінювання результатів формування корпоративного контролю в господарських товариствах, що, на відміну від існуючих підходів, базується на співвіднесенні рівня зрілості реалізації корпоративного контролю, визначеного на основі розробленої системи індикаторів, з привабливістю пакетів корпоративних прав під час трансформації параметрів розподілу корпоративного контролю, визначеної на основі застосування ієрархічного нечіткого логічного

висновку. Співвіднесення рівнів зрілості та оцінки привабливості дозволяє ідентифікувати орієнтири покращення параметрів розподілу та реалізації корпоративного контролю в господарському товаристві;

дістали подальшого розвитку:

визначення сутності корпоративного контролю, що, на відміну від існуючих підходів (агентсько-представницького, динамічно-представницького, функціонально-контрольного, владно-розпорядчого), пропонується розглядати як сукупність форм і способів (організаційного, економічного, інституціонального, мотиваційного та іншого характеру) представництва інтересів учасників корпоративних відносин у сфері прийняття управлінських рішень стосовно формування та розподілу результатів діяльності господарського товариства. Особливість запропонованого підходу полягає у диференціації можливих типів корпоративного контролю в господарському товаристві на основі встановлення комплексу стратегій суб'єктів корпоративного контролю щодо участі у корпоративному управлінні;

систематизація факторів розподілу та реалізації корпоративного контролю, відмінність якої полягає у виокремленні на основі узагальнення характеру впливу учасників корпоративних відносин на управління господарським товариством таких груп факторів: інституціональні умови формування та розвитку корпоративних відносин; організаційне забезпечення корпоративного управління в господарському товаристві; форми забезпечення інтересів суб'єктів корпоративного контролю у корпоративних відносинах;

структуризація організаційно-економічного забезпечення корпоративного контролю на основі формування архітектурного представлення інтегрованого господарського товариства, відмінністю якого є здійснення розподілу контролю в контексті побудови корпоративної архітектури, в рамках якої формалізуються інтереси стейкхолдерів господарського товариства та здійснюється трансляція узгодженого бачення стейкхолдерів на оперативні рішення менеджменту корпорації, а також визначається співвідношення їх з бізнес-архітектурою інтегрованої корпоративної структури;

методичні положення щодо вибору стратегії розподілу та формування інструментарію реалізації корпоративного контролю, що, на відміну від існуючих, базується на забезпеченні збалансованості корпоративного контролю, що розуміється як узгодженість контрольованого середовища, корпоративної архітектури та інтересів стейкхолдерів і подається через використання розширеної здобутками архітектурного підходу збалансованої системи показників, застосування якої дозволяє визначити параметри організації діяльності вищих органів управління господарського товариства як розподілу їх рольових функцій за перспективами стратегічної карти та сформуванню мотиваційну складову механізму розподілу та реалізації корпоративного контролю;

методичний підхід щодо встановлення причин виникнення та вибору інструментарію розв'язання корпоративних конфліктів у господарських товариствах, відмінність якого полягає у типологізації сфер прояву корпоративних конфліктних ситуацій у розрізі архітектурного представлення господарського товариства та застосування принципів й інструментів рефлексивного менеджменту для формування бажаного бачення змісту елементів корпоративної архітектури з боку ключових стейкхолдерів товариства;

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що розроблені теоретико-методологічні положення доведені до рівня конкретних методик і рекомендацій, спрямованих на підвищення результатів взаємодії корпорантів у господарських товариствах на засадах гармонізації та досягнення збалансованості інтересів учасників корпоративних відносин при формуванні механізму корпоративного контролю.

Практичне значення одержаних результатів. Практична спрямованість отриманих теоретичних і методологічних розробок підтверджується:

на загальнодержавному рівні – методичний підхід щодо встановлення причин виникнення та вибору інструментарію розв’язання корпоративних конфліктів у господарських товариствах (Національний депозитарій України – довідка про впровадження № 1133/02 від 27.02.2018 р.);

на регіональному рівні – упроваджено рекомендації щодо створення і застосування правил і процедур регулювання корпоративного співробітництва (регіональне відділення Фонду державного майна України по Донецькій області – довідка № 20-11-03772 від 01.02.2018 р.); пропозиції автора щодо розгляду механізму корпоративного контролю як форми інституціоналізації економічної влади в корпоративних відносинах (регіональне відділення Фонду державного майна України по Харківській області – довідка № 11-5065 від 19.02.2018 р.); розробки щодо удосконалення підсистеми розкриття інформації механізму корпоративного контролю господарського товариства (Головне управління статистики в Харківській області – довідка № 1542/12 від 14.12.2017 р.);

на рівні органів міської влади – розробки щодо створення організаційно-економічного механізму розподілу та реалізації корпоративного контролю й оцінювання впливу учасників корпоративних відносин на прийняття стратегічних рішень в управлінні державними та комунальними підприємствами (Департамент економіки та комунального майна Харківської міської ради – довідка № 455/0/45-18 від 18.01.2018 р.);

на рівні суб’єктів господарювання – методичний підхід до вибору загальної стратегії корпоративного контролю та положення щодо узгодженої реалізації контурів стратегічного та корпоративного управління (ТОВ «ДМ БРОК» – довідка № 12 від 10.01.2018 р.); рекомендації щодо розподілу корпоративного контролю на основі архітектурної моделі інтегрованого господарського товариства та організації перенесення узгодженого бачення стейкхолдерів на оперативні рішення менеджменту корпорації (ПрАТ «Володимир-Волинська птахофабрика» – довідка № 327 від 17.12.2017 р.); пропозиції щодо оцінювання рівня корпоративної безпеки і зрілості корпоративного управління (ТОВ «Торговий дім «Енергосервіс» – довідка № 6376 від 01.03.2018 р.); рекомендації щодо формування інструментарію реалізації контролю на основі визначення за допомогою збалансованої системи показників стратегічних орієнтирів розвитку корпоративного підприємства (ПрАТ «Дитячий світ» – довідка № 141/1 від 15.12.2017 р.); авторський підхід щодо формування архітектурних моделей розподілу корпоративного контролю та вибору на їх основі інструментарію розв’язання корпоративних конфліктів (ТОВ «Бутрент» – довідка № 76 від 14.02.2018 р.);

на рівні професійних об’єднань – рекомендації щодо визначення компонент системи комплексного оцінювання результатів формування та реалізації корпоративного

контролю в господарських товариствах (Харківська обласна громадська організація «Асоціація приватних роботодавців» – довідка № 2908-1 від 24.01.2018 р.); розробки щодо встановлення комплексу стратегій суб'єктів контролю, а також щодо оцінювання привабливості пакетів корпоративних прав під час трансформації параметрів розподілу корпоративного контролю в господарському товаристві (Всеукраїнська Асоціація Фахівців Оцінки – довідка № 1416/12 від 06.12.2017 р.);

в організації навчального процесу – Харківського інституту фінансів Київського національного торговельно-економічного університету під час підготовки методичного забезпечення та викладання дисциплін «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання» та «Фінансовий аналіз» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти), «Управління ризиками підприємства» та «Управління фінансовою санацією підприємства» (для здобувачів другого (магістерського) рівня освіти) (довідка про впровадження № 01-2/624 від 29.11.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, всі результати якої одержані безпосередньо здобувачем і знайшли відображення в наукових публікаціях. Внесок здобувача в роботи, виконані у співавторстві, відображено в списку опублікованих праць.

Апробація результатів дисертації. Основні результати досліджень, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, пройшли апробацію у доповідях і виступах здобувача на 14 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, що відображено в публікаціях [37 – 50].

Публікації. Результати дисертаційної роботи опубліковано в 53 авторських публікаціях, серед них: одноосібна монографія (обсягом 32,5 друк. арк.); три монографії у співавторстві (загальним обсягом 1,5 друк. арк., де особисто здобувачеві належить 0,65 друк. арк.); підрозділи у трьох колективних монографіях (обсягом 9,42 друк. арк.); 29 статей у наукових фахових виданнях (загальним обсягом 18,09 друк. арк., де особисто здобувачеві належить 13,56 друк. арк.), із них 23 – у виданнях, внесених до наукометричних баз даних; 1 – у зарубіжному виданні (загальним обсягом 15,33 друк. арк., де особисто здобувачеві належить 11,1 друк. арк.); 14 тез доповідей у збірниках за матеріалами конференцій (загальним обсягом 3,92 друк. арк., де особисто здобувачеві належить 2,8 друк. арк.), три навчальних посібника (загальним обсягом 31,5 друк. арк., де особисто здобувачеві належить 5,15 друк. арк.). Загальний обсяг публікацій становить 96,93 друк. арк., із яких особисто здобувачеві належить 64,08 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, списку публікацій за результатами дослідження, вступу, п'яти розділів та висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний текст дисертації складає 558 сторінок комп'ютерного тексту, у тому числі 44 таблиці і 55 рисунків на 36 сторінках. Дисертація містить список використаних джерел із 657 найменувань на 58 сторінках та 10 додатків на 104 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет,

методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичну значущість отриманих наукових результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

У першому розділі – **«Теоретичні основи формування та реалізації корпоративного контролю в господарських товариствах»** – узагальнено закономірності та визначено економічну природу, передумови розвитку КВ у господарських товариствах; встановлено сутність та форми реалізації КК; узагальнено теоретичні підходи до визначення ролі, місця та сутності корпоративного контролю в системі корпоративного управління ГТ.

Корпоративна форма організації господарської діяльності являє собою надзвичайно розмаїтий за природою походження, неоднозначний за сутністю та багатоаспектний за проявами властивих йому особливостей феномен ринкової економіки, в основі утворення якого знаходиться складний механізм КВ, що становить реальне підґрунтя процесів функціонування та розвитку корпорації, а також є джерелом прояву притаманних їй переваг та обмежень. Корпоративна структура бізнесу (корпорація) при цьому виступає тільки організаційною оболонкою для певного сутнісного наповнення КВ, які саме й виражають економічний зміст відповідних актів людського співробітництва та продуктивної міжособистісної взаємодії, форми та способи вираження інтересів учасників, інструментарій реалізації цільових очікувань та ін. Інтеграційно-з'єднувальний характер такого співробітництва знаходить відображення в етимології понятійно-категоріального апарату сфери КВ, що знаходить прояв у існуванні таких підходів щодо вирішення цього питання: організаційний (корпорація як форма упорядкування певних специфічних зв'язків, локалізованих за деякими ознаками); агентський (базується на визначенні умов участі конкретної особи у різних видах співробітництва); процесний (відображає динамічний аспект людської взаємодії, що ґрунтується на дотриманні заздалегідь встановлених правил здійснення певного виду спільної активності); інтеграційний (корпорація-об'єднання як третя особа відносно її членів, тобто повністю або частково автономно існуючий та самостійно діючий уявний суб'єкт широкого кола різних за змістом відносин, сторонами яких можуть виступати навіть учасники такого роду об'єднання); особистісний (корпорація є носієм атрибутів та властивостей, які дозволяють їй вступати у будь-які відносини із невизначеним колом контрагентів незалежно від проявів волі та інтересів будь-яких інших учасників корпоративного співробітництва). Проте змістовне наповнення сучасної корпоративної термінології в рамках урахування усіх описаних вище підходів дає можливість ідентифікувати у вітчизняному діловому обігу корпоративні підприємства саме як господарські товариства. Узагальнення підходів щодо встановлення природи КВ та визначення належних механізмів регулювання цих відносин дозволило виявити базове протиріччя, що виступає джерелом виникнення перешкод та обмежень для повної реалізації переваг корпоративної форми організації підприємницької діяльності та полягає у необхідності забезпечення збалансованого й гармонійно узгодженого представництва в управлінні корпоративним сектором економіки широкого кола суспільних, колективних, індивідуальних інтересів. Вирішення зазначеної проблеми не може бути здійснено в рамках виконання традиційних функцій управління господарською діяльністю. Тому, для розв'язання існуючих суперечностей потрібним є формування окремого спеціалізованого організаційно-економічного механізму регулювання КВ.

Характерна і специфічна особливість механізму КК як важливої складової системи управління ГТ полягає, насамперед, не тільки у зосередженні на суто

управлінських процедурах контролю відповідності поточних та довгострокових рішень певним пріоритетам розвитку (сформованим на основі консенсусу інтересів учасників КВ), але й в орієнтації на дотримання при цьому положень корпоративізму в ключових сферах КВ (розподіл прибутку; захист основних прав власників та інших учасників; упередження корпоративних конфліктів та ін.). Здійснення управлінського контролю при цьому зосереджується на забезпеченні бажаних результативних параметрів і функціональних характеристик співробітництва учасників, в той час як КК в більшій мірі орієнтовано на організаційне та інструментальне забезпечення такої діяльності. Корпоративний контроль являє собою сукупність форм і способів представництва інтересів учасників КВ у сфері прийняття управлінських рішень щодо формування та розподілу результатів діяльності ГТ. Здійснення такого роду представництва відбувається шляхом використання відповідних інструментів, особливості застосування яких залежать від типу КК: інсайдерський (домінування інтересів власників великих пакетів корпоративних прав (КП), прямо представлених у вищих органах управління ГТ, або вищих посадових осіб товариства – при відсутності власників мажоритарних пакетів КП, що претендують на участь у прийнятті управлінських рішень); аутсайдерський (представництво інтересів груп власників КП, обсяг яких дозволяє ухвалювати стратегічні рішення, через призначення незалежних членів вищих органів ГТ, що здійснюють загальне керівництво, наглядові та контрольні функції); змішаний (базується на ситуативній коаліційній взаємодії різних груп учасників корпоративних відносин, ухвалення рішень якими стосовно умов участі у процедурах формування, розподілу та перерозподілу КК буде визначатися рефлексивним суб'єктивним характером оцінки потенційних вигод – при відсутності чітко визначеної домінуючої групи, права якої на отримання КК є беззаперечними). Необхідність гармонізації стратегічних інтересів усіх ключових учасників КВ (стейкхолдерів) в рамках функціонування та розвитку організаційно-економічного механізму корпоративного управління має здійснюватися на основі циклічного співвіднесення сфер впливу стратегічного управлінського процесу та корпоративного регулювання на таку гармонізацію (рис. 1).

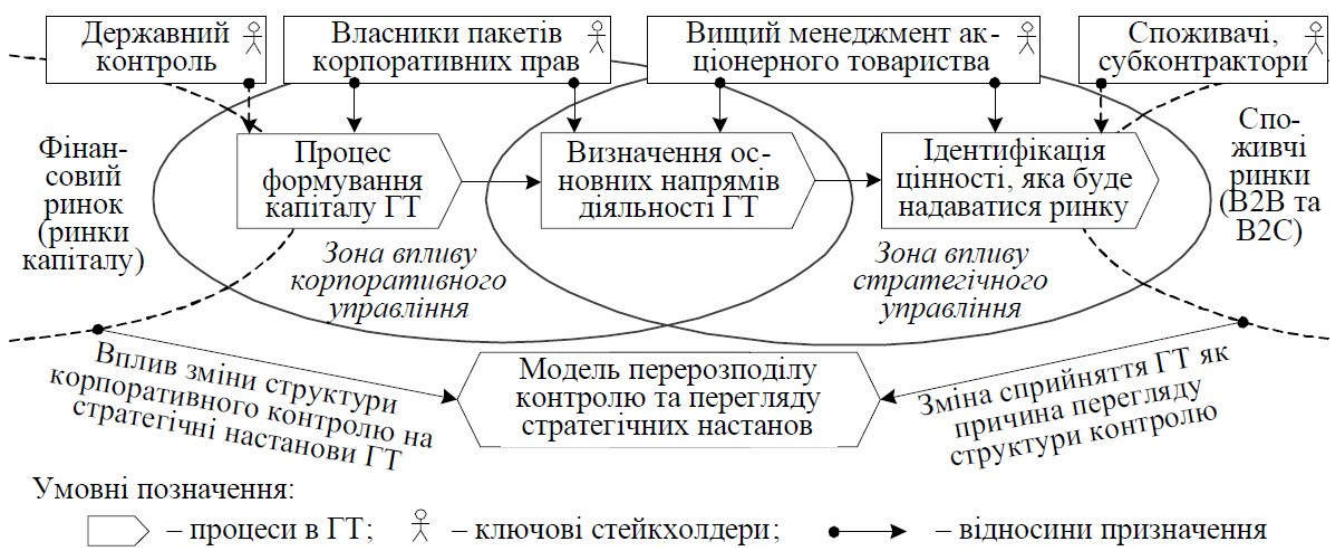

Рис. 1. Ідентифікація сфер впливу корпоративного та стратегічного управління господарським товариством

Реалізація наведеного підходу щодо ідентифікації та відображення умовної зони перетину сфер стратегічного та корпоративного управління в практичній площині функціонування та розвитку ГТ залежить від інтенсивності прояву багатьох факторів та тенденцій здійснення корпоративних відносин.

У другому розділі – **«Теоретико-методологічний базис формування механізму корпоративного контролю в господарських товариствах»** – розглянуто методологічні засади організаційно-економічного забезпечення корпоративного контролю; проведено структуризацію та вивчено складові механізму КК; запропоновано положення концепції формування механізму КК в ГТ в умовах становлення національної системи корпоративного управління.

Розширення змістовного наповнення та ускладнення структурної конфігурації механізму корпоративного співробітництва в сучасних умовах розбудови новітнього постіндустріального способу виробництва обумовлюють об'єктивність, нагальність і актуальність потреб у теоретико-методологічному та концептуальному переосмисленні змісту та вимог щодо регулювання корпоративних відносин та корпоративного контролю в господарських товариствах. Виявлення основних положень та розгляд еволюційної динаміки розвитку парадигми регулювання корпоративних відносин та корпоративного контролю в господарських товариствах обов'язково має відображати відзначену двоєдність абстрактно-філософського (в даному випадку полягає у виявленні закономірностей прояву та поширення принципів та ідеології корпоративізму в різних сферах господарської активності, а також в оформленні контексту ідентифікації базових колективних та індивідуальних світоглядних цінностей та інтересів) та методологічного (пов'язаний із упорядкуванням теоретико-концептуальних та методично-інструментальних підвалин виявлення ознак та особливостей прояву та практичної реалізації законів формаційного та цивілізаційного розвитку суспільства в сфері корпоративних відносин) аспектів. Проте вирішення питань систематизації та узагальнення ключових положень парадигмального базису регулювання корпоративних відносин та корпоративного контролю в господарських товариствах до цього часу визначається фрагментарним характером і потребує додаткового поглибленого дослідження. Зокрема, серед науковців відсутньою є узгодженість думок щодо єдиних теоретико-методологічних засад формування відповідної дослідницької парадигми, основною причиною чого слід вважати неоднозначність ідентифікації сутності та змісту корпоративних відносин як об'єкта регулятивного впливу. Крім того, в рамках наявних сформованих наукових підходів недостатньо чітким є змістовне розмежування основних явищ та процесів, що знаходять прояв у сфері корпоративного співробітництва (корпоративні відносини, корпоративне управління, корпоративний контроль).

У результаті узагальнення та систематизації тенденцій, виявлених при вивченні досвіду тривалого періоду функціонування та розвитку корпоративних організацій, визначено такі основні парадигми регулювання корпоративних відносин та корпоративного контролю в господарських товариствах як «пряме управління», «агентське представництво», «групове представництва» та «інституціональне регулювання», в рамках яких проведено порівняльну характеристику відповідних теоретико-методологічних основ КВ та КК (табл.1).

Порівняльна характеристика теоретико-методологічного базису основних парадигм регулювання КВ та КК в господарських товариствах

Параметри теоретико-методологічного базису	Характеристика теоретико-методологічного базису, за парадигмами			
	Парадигма «прямого управління»	Парадигма «агентського представництва»	Парадигма «групового представництва»	Парадигма «інституціонального регулювання»
Теоретичний базис	Класична економічна теорія. Ранній інституціоналізм.	Професійно-представницькі теорії. Агентська теорія.	Системний підхід. Неокласична теорія. Ресурсний підхід.	Суспільно-договірні теорії. Інституціональний підхід.
Концепція	Максимізація підприємницького прибутку	Делегування повноважень	Представництво групових інтересів	Інституціоналізація суспільних відносин
Ключові принципи	Вагомість впливу. Рациональність поведінки.	Контроль. Виконавче керівництво.	Справедливість. Захист прав. Колегіальність.	Динамічність. Збалансованість. Гармонійність.
Ідеологія	Індивідуалізм	Індивідуалізм	Корпоратизм	Соціальне партнерство
Природа корпорації	Форма залучення капіталу	Автономний суб'єкт	Форма представлення групових інтересів	Інституціональне утворення
Сфери виявлення	Господарське товариство	Господарське товариство	Корпоративні відносини	Суспільні відносини
Процедури прийняття рішень	Владне підпорядкування	Ініціатива. Владне підпорядкування.	Узгодження дій. Ініціатива.	Корпоративна демократія
Тип вибору суб'єктів	Індивідуальний	Індивідуальний. Колективний.	Індивідуальний. Колективний.	Інституціональний
Об'єкт регулювання	Сукупність майнових та немайнових КП і зобов'язань	Спільна діяльність. Корпоративне співробітництво.	Організаційно-управлінські режими упорядкування діяльності ГТ	Інституціонально закріплені та суспільно визнані моделі поведінки
Суб'єкти регулювання	Засновники, члени, органи ГТ. Товариство.	Учасники та органи ГТ. Вище керівництво.	Учасники ГТ. Персонал. Держава. Контактні аудиторії.	
Межі сфери регулювання	Діяльність корпорації	Діяльність корпорації	Мережа господарських зв'язків	Мережа суспільних зв'язків
Джерело економічної влади	Володіння частками капіталу	Володіння частками капіталу. Професійні компетентності.	Значущість внеску у спільну діяльність	Значущість внеску у спільну діяльність
Тип присвоєння	Приватно-індивідуальне. Загально-неподільне.	Приватне. Спільно-часткове.	Спільно-часткове. Загально-неподільне.	Спільно-часткове
Рівень концентрації капіталу	Високий	Високий	Середній	Низький
Предмет структуризації	Капітал корпорації	Організаційні, владні, виконавчі структури	Конкурентно-компетентнісна композиція активів	Розподілена мережа соціальної взаємодії
Методи структуризації	Автономний. Диспозитивний. Імперативний.	Імперативний. Функціональний.	Функціонально-інституціональний	Диспозитивний. Імперативний.

Параметри теоретико-методологічного базису	Характеристика теоретико-методологічного базису, за парадигмами			
	Парадигма «прямого управління»	Парадигма «агентського представництва»	Парадигма «групового представництва»	Парадигма «інституціонального регулювання»
Потенційні сфери конфлікту інтересів	Створення, закріплення, передача прав власності	Якість виконання професійних обов'язків	Повнота забезпечення групових інтересів	Виконання соціальних ролей
Зміст функції управління	Виробничі. Управлінські.	Виробничі. Управлінські.	Комунікативні. Координаційні.	Інституціональне регулювання
Принцип розподілу функцій управління	Жорстка централізація	Централізація. Часткове делегування.	Децентралізація. Делегування.	Мережевий розподіл
Тип міжсуб'єктної взаємодії	Клієнтальна	Влада та статус	Дідична	Дідична
Регламентуючі норми	Формальні нормативні. Корпоративні	Формальні нормативні. Корпоративні	Формальні нормативні. Корпоративні. Культурні.	Формальні нормативні. Корпоративні. Неформальні.
Характер зв'язків суб'єктів	Постійні. Жорсткі.	Постійні. Жорсткі.	Постійні. Гнучкі.	Постійні. Гнучкі.
Соціокультурне підґрунтя	Підприємницьке	Підприємницьке. Бюрократичне.	Органічне. Партисипативне.	Органічне
Соціум	Внутрішньоорганізаційне середовище корпорації	Внутрішньоорганізаційне середовище корпорації	Середовище міжособистісної конкурентно-коопераційної взаємодії стейкхолдерів	Система громадських зв'язків, орієнтованих на виконання суспільно значущих завдань
Критерії оцінки ефективності	Досягнення результату	Реалізація стратегії	Баланс інтересів	Баланс інтересів
Система мотивації	Егоїстичні мотиви	Управління виконавцем	Підтримка поведінки	Інституціональне регулювання

Співвідношення положень розглянутих парадигмальних підходів не має антагоністичного характеру, а визначається ситуативністю прояву певних з цих положень належно до конкретних умов КВ, а змістовне оновлення парадигми регулювання КВ та КК в ГТ передбачає розвиток елементів відповідного теоретико-методологічного базису досліджень, що має враховувати складну систему взаємин стейкхолдерів ГТ. Розширене розуміння КК вимагає не тільки чіткого визначення переліку всіх стейкхолдерів з їх інтересами. Необхідним також є визначення відповідності цих інтересів типам та рівням прийняття управлінських рішень. Дане твердження постає ще більш актуальним при розгляді в якості об'єкта інтегрованої корпоративної структури (ІКС), яка формується на основі консолідації зусиль декількох господарських товариств або на основі формування структури з перехресним володінням корпоративними правами. Саме переважна орієнтація на таку структуру й становить основні відмінності авторського бачення розвитку методології розбудови механізму корпоративного контролю в господарському товаристві (рис. 2).

Рис. 2. Методологія архітектурного моделювання розподілу та реалізації корпоративного контролю

Наявність об'єктивних протиріч між цілями, інтересами та відповідними моделями поведінки різних груп стейкхолдерів закономірно обумовлює можливість виникнення численних суперечностей і корпоративних конфліктів як між такого роду угрупованнями, так і всередині них. Найбільш вагомими факторами впливовості учасників КВ, що визначають необхідну для запобігання загостренню такого роду протиріч, насамперед, є чіткі та безперечні права власності, наявність спеціальних знань та досвіду, вільні фінансові ресурси, юридичне забезпечення, можливість застосування адміністративного втручання державних органів і т. ін. Взаємовигідне збалансування прагнень корпорантів, запобігання виникненню конфліктів між ними у ГТ стає при цьому обов'язковою передумовою підтримки високих темпів економічного зростання та підтримки стабільності розвитку держави, що визначає нагальність та актуальність вимог щодо удосконалення і розвитку механізмів регулювання КВ, адекватних і належних складним сучасним умовам ринкового реформування національної економіки.

Узагальнення та систематизація теоретико-методологічного базису регулювання корпоративних відносин та корпоративного контролю в господарських товариствах у контексті оформлення сучасної парадигми дослідження проблематики корпоративних відносин як складного феномену ринкової економіки дозволили сформулювати концептуальні положення щодо формування механізму корпоративного контролю, реалізація яких дозволить поглибити наукове обґрунтування напрямів, шляхів, форм і методів активізації розвитку корпоративного сектору національної економіки (рис.3).

Рис. 3. Концепція формування механізму корпоративного контролю в господарських товариствах

Розроблений концептуальний підхід щодо формування механізму КК орієнтований на реалізацію авторської гіпотези щодо розгляду архітектурного моделювання як основи формування цілісного уявлення про всі аспекти функціонування та розвитку корпоративного утворення, які мають охоплюватися системою КК. Такий підхід дозволяє розгортати систему контролю для наведених вище підходів до його розуміння (вужького та широкого) та поза залежністю від визначення сфери впливу системи корпоративного управління.

У третьому розділі – «**Аналіз корпоративного розвитку господарських товариств в Україні**» – проведено аналіз умов формування та функціонування корпоративного сектору економіки; надано оцінку стану КВ та організації КК в господарських товариствах; запропоновано методичне забезпечення моделювання КК в господарських товариствах.

Формування, розподіл та перерозподіл корпоративного контролю в господарському товаристві відбувається під впливом та в результаті взаємодії широкого кола факторів зовнішнього та внутрішнього походження, стан та тенденції трансформації яких визначаються об'єктивним та суб'єктивним характером походження. Коло факторів об'єктивного походження охоплює широкий діапазон детермінант визначення привабливості ГТ для отримання контролю його діяльністю (рис. 4).

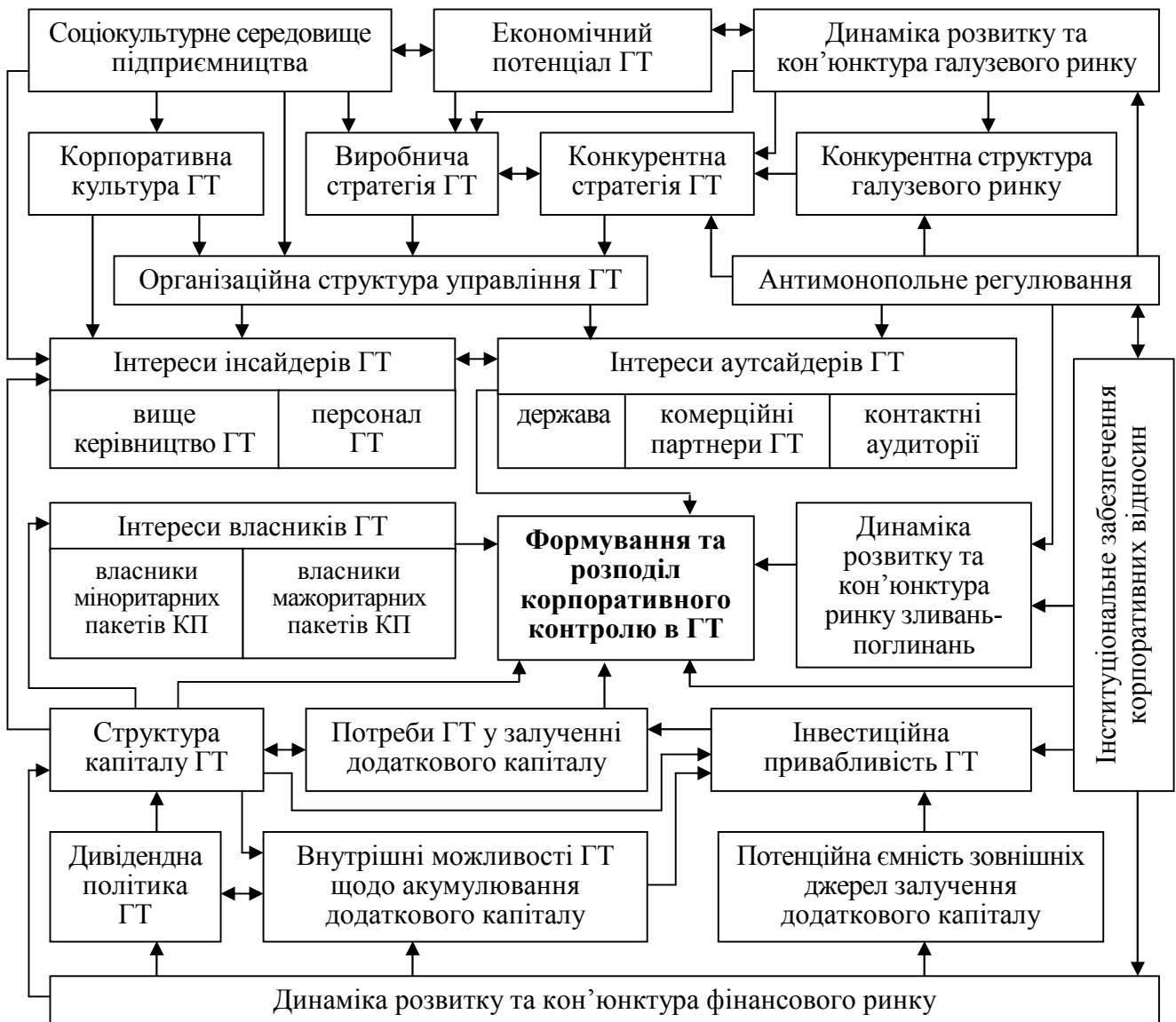

Рис. 4. Фактори формування і розподілу корпоративного контролю в господарському товаристві

Об'єктивність природи виникнення та прояву зазначених явищ та процесів, які у значній мірі визначають динаміку формування та розподілу корпоративного контролю, обумовлюється органічністю включення цих факторів до загального контексту розбудови господарського простору функціонування та розвитку корпоративного підприємства (його складовими є внутрішнє середовище та зовнішнє оточення даного підприємства, елементи яких, у свою чергу, поєднуються величезною кількістю багатоаспектних зв'язків та залежностей, відносин та спільних інтересів) незалежно від змісту конкретних прагнень та цільових орієнтирів стратегій і моделей поведінки учасників певної системи корпоративних відносин, а також від специфіки діяльності даного товариства. При цьому інтенсивність виявлення впливу зазначених факторів на роботу механізму корпоративного контролю носить ситуативний характер, зазвичай пов'язаний зі специфікою прояву особливостей структурної конфігурації та економічного

наповнення корпоративних відносин у різних сферах господарської активності, а саме у таких як: ринкова; виробнича; фінансова; інституціональна; соціальна.

Підвищення ролі та значення корпоративних підприємств у системі національного господарства визначається як неухильним зростанням кількості суб'єктів господарювання, структурна побудова та організація діяльності яких базується на використанні корпоративістських принципів та ідеології, так і вагомістю внеску, що роблять корпорації у результати соціально-економічного розвитку держави. Так, річні темпи збільшення кількості господарських товариств у 2012-2017 рр. (навіть попри суттєвість негативного прояву кризових явищ, пов'язаних із масштабними суспільними змінами, а також із погіршенням кон'юнктури ринків збуту вітчизняних підприємств, несприятливою фінансовою ситуацією та ін.) становили від 4,81 % до 7,19 %. З іншого боку, очевидно виглядає також наявність суттєвих труднощів та ускладнень при використанні найбільш довершеної форми організації корпоративних відносин, якою є акціонерне товариство – кількість підприємств цього виду за період, що розглядається, надзвичайно стрімко скорочувалася – з темпами від 10,24 % у 2012 р. до 2,34 % у 2017 р. Утворення переважної більшості нових корпоративних організацій здійснювалося шляхом заснування товариств з обмеженою відповідальністю, темпи змін кількості яких становили від 6,43 % у 2012 р. до 9,05 % у 2017 р., причинами чого слід вважати притаманну для цієї форми корпорації обмеженість кола учасників, що в умовах неповної сформованості механізмів корпоративних відносин являє собою передумову для скорочення рівня підприємницьких ризиків, пов'язаних із перерозподілом (а в деяких випадках – недружнім перехопленням) корпоративного контролю.

Відзначені тенденції динаміки розвитку господарських товариств у цілому відповідають також і параметрам структурної побудови корпоративного сектору національної економіки. Так, частка унітарних підприємств у складі даного сектору складала від 99,22 % у 2011 р. до 99,42 % у 2017 р., в той час як питома вага інтегрованих корпоративних об'єднань становила тільки від 0,78 % у 2011 р. до 0,58 % у 2017 р. При цьому переважна більшість корпоративних підприємств в Україні утворена та здійснює економічну активність у формі товариств з обмеженою відповідальністю (від 93,33 % у 2011 р. до 97,31 % у 2017 р.). Слід, проте, відзначити, що поширення саме такої форми корпоратизації господарської діяльності на практиці звичайно пов'язано не тільки з прагненням щодо запобігання виникненню підприємницьких ризиків, обумовлених загостренням потенційних протиріч між учасниками КВ, але й із наявним суттєвим обмеженням при використанні переваг корпорації (здатність щодо емісійного залучення майже необмежених фінансово-інвестиційних ресурсів, відокремлення професійного керівництва від титулів власності та ін.). З іншого боку, значна продуктивна здатність корпоративних підприємств щодо зосередження виробництва та нарощування обсягів економічної активності знаходить підтвердження при розгляді ролі та значення корпорацій у господарських процесах. В цілому, в національній економіці України спостерігається достатньо високий рівень концентрації продуктивних сил в межах інституціоналізованих економічних агентів (підприємств), що, відповідно, свідчить також про суттєву обмеженість господарських можливостей приватного малого бізнесу. Так, на невелику частку підприємств у загальній кількості суб'єктів

господарювання (значення цього показника в цілому по економіці скоротилося – від 17,4 % у 2010 р до 16,8 % у 2017 р. після досить помітного зростання до 22,1 %-22,8 % у 2011-2014 рр.) припадала переважна більшість обсягів реалізованих товарів і послуг (від 93,8 % у 2010 р. до 93,3 % у 2017 р.).

Найбільш ваговою передумовою для поглиблення концентрації виробництва слід вважати притаманну національній економічній моделі орієнтацію на ресурсоємні галузі та сектори господарської активності, такі як промисловість (частка підприємств у загальній кількості суб'єктів господарювання у 2010-2017 рр. становила від 31,5 % до 30,6 %, в той час як в обсягах реалізації продукції – від 98,8 % до 98,1 % відповідно, а в структурі зайнятих – від 93,9 % до 92,5 %) та будівництво (частка підприємств – від 50,8 % до 48,6 %, питома вага підприємств в обсягах реалізації – від 94,8 % до 93,7 %, в структурі зайнятості – від 90,1 % до 86,8 % відповідно). Навіть за видами економічної діяльності, які не пов'язані із необхідністю акумулювання величезних масштабів виробничих активів, відзначається досить помітний рівень інституціоналізованої концентрації. Зокрема, у галузі оптової та роздрібної торгівлі, надання ремонтних послуг незначна кількість підприємств (частка яких у різні періоди становила від 9,0 % до 12,4 %) виконувала до 90,4 %-91,0 % обсягів господарських операцій із залученням найманої праці 41,9 %-42,9 % зайнятих робітників; у галузі тимчасового розміщування й організації харчування 11,4 %-23,1 % підприємств здійснювали 60,1 %-70,1 % обсягів економічної активності, залучаючи від 42,1 % до 54,0 % працівників. Таким чином, характерними ознаками національної системи КВ стали низька капіталізація фондового ринку та незначні обсяги операцій з КП у його організованому секторі. Більшість потенційних інвесторів не мають суттєвих попередніх гарантій щодо належного використання наданих ними коштів та вважають дуже ризикованими будь-які форми інвестування. Недостатньо врегульованими залишаються також відносини між працівниками ГТ (міноритарними власниками) та іншими інсайдерами (власниками великих пакетів КП і керівниками корпорації).

Специфіку розкриття закономірностей і тенденцій сучасного розвитку корпоративного сектору національної економіки було розглянуто в рамках виявлення умов формування та функціонування господарських товариств сфери торгівлі та ресторанного бізнесу в Україні. Доцільність обрання даної сфери як об'єкта дослідження визначалася як економічною значущістю та вагомістю внеску підприємств торгівлі та ресторанного бізнесу в результати вітчизняного суспільного виробництва, так і наявністю численних специфічних особливостей, якими відзначаються наявні в рамках даного виду економічної діяльності корпоративні відносини. Для вивчення сучасних обставин здійснення корпоративних відносин у господарських товариствах сфери торгівлі та ресторанного бізнесу було здійснено узагальнення та проведено аналіз показників і параметрів діяльності 15 корпоративних підприємств галузі у 2014-2017 рр.

Проведене узагальнення характеристик розподілу пакетів корпоративних прав дозволяє виявити основні закономірності, які знаходять вираження у контексті встановлення тенденцій прояву взаємозв'язку між досягнутим рівнем концентрації корпоративного володіння та проявами різних аспектів господарської поведінки і траєкторії розвитку даних підприємств: максимальний рівень концентрації

корпоративного володіння є притаманним для господарських товариств, які здійснюють або надвисокі, або відносно зовсім незначні обсяги операційної активності; склад джерел отримання операційних доходів підприємств із високим та середнім рівнем концентрації корпоративного володіння визначається найбільшою диверсифікованістю; для корпорацій із низьким рівнем концентрації корпоративного володіння (значна розпорошеність розподілу корпоративних прав) притаманним є низький рівень операційної активності, що переконливо підтверджує гібридно-інсайдерський характер існуючої національної моделі корпоративних відносин; доступ до позикових ресурсів звичайно мають корпорації, що визначаються наявністю максимального та високого рівня концентрації корпоративного володіння; в існуючих умовах досить низького рівня привабливості зазначених корпорацій для сторонніх стратегічних і портфельних інвесторів наявні можливості щодо акумулювання внутрішніх ресурсів для фінансування корпоративного розвитку також є вкрай обмеженими через суттєві коливання (здебільшого негативної спрямованості) розміру отриманих фінансових результатів діяльності господарських товариств.

Суттєвими перешкодами для підтримки сталості інвестиційної активності господарських товариств сфери торгівлі та ресторанного бізнесу є також інституціональна недосконалість та обмеженість продуктивного використання потенціалу розвитку корпоративного співробітництва за умови сформованої на національному рівні гібридної моделі корпоративних відносин та відповідного інсайдерського механізму корпоративного контролю. Найбільш характерними проявами зазначених негативних явищ виступають нагальність та гострота таких проблем: недостатність дієвих механізмів захисту прав інвесторів зокрема та стейкхолдерів загалом, а також нестача доступного інструментарію неантагоністичного розв'язання корпоративних суперечностей, протиріч та колізій; вибірковий характер здійснення правосуддя у господарських справах, обумовлений як існуванням сталих корупційних схем, так і вадами функціонування вітчизняної судової системи у цілому; поширеність (за відсутністю належних інституціональних запобіжників) у корпоративних відносинах, у тому числі і в першу чергу – в контексті формування та розподілу корпоративного контролю над господарськими товариствами, практики використання окремими стейкхолдерами позаекономічних (адміністративних, комунікативних, медійних та навіть силових) засобів впливу, застосування яких для тиску на опонентів призводить до спотворення об'єктивних пропорцій, тенденцій та результатів корпоративного розвитку; низький рівень морально-етичних та соціокультурних стандартів і норм, безумовність дотримання яких являє собою не тільки фундаментальний базис для встановлення взаємної довіри системи корпоративних зв'язків, але й є вагомим засобом для обмеження обсягів непродуктивних трансакційних витрат, що супроводжують корпоративне співробітництво як і будь-який інший акт ринкових відносин-трансакцій та пов'язані насамперед із запобіганням й протидією різним проявам опортуністичної поведінки учасників таких відносин.

Неповнота та фрагментарність представлення в системі управління господарськими товариствами економічно обґрунтованого та об'єктивно діючого механізму формування та розподілу корпоративного контролю за таких умов

значною мірою посилюють можливість та здатність осіб, які на цей час володіють частками корпоративного контролю, щодо збереження поточного стану розподілу КК або навіть посилення власного впливу на інших стейкхолдерів. Для виявлення проблемних питань організації корпоративних відносин та визначення напрямів удосконалення механізму корпоративного управління, формування та розподілу корпоративного контролю пропонується використання системи показників, що дозволяють виявити фактичний стан внутрішньокорпоративної нормативної бази та процедурно-інструментального забезпечення представництва інтересів широкого кола стейкхолдерів у системі управління господарським товариством (табл. 2).

Таблиця 2

Показники оцінки організації корпоративного управління та розподілу корпоративного контролю у господарських товариствах у 2017 р.

Узагальнюючі показники оцінки	Значення показника, за товариствами	
	ПрАТ «Дитячий Світ»	ТОВ «Бутрент»
Концентрації корпоративного представництва	0,38	0,00
Представництво власників в управлінні	0,73	0,80
Регламентація діяльності органів товариства	0,64	0,34
Результативність корпоративного контролю	0,73	0,80
Відкритість корпоративних відносин	0,38	0,00

Рефлексивний та коопераційний характер змагання за повноваження в сфері формування, розподілу та перерозподілу КК визначає доцільність та продуктивність застосування апарата теорії ігор для моделювання розподілу КК в ГТ. Використання запропонованого підходу на основі урахування усього складного комплексу економічних інтересів учасників КВ дає можливість посилити обґрунтованість прогнозування умов і динаміки розподілу та перерозподілу КК та економічної влади в ГТ. Вибір інструментарію теорії ігор для упорядкованого представлення структури та передбачення можливих змін у розподілі КК обумовлюється як конкурентним характером взаємодії корпорантів, кожен з яких індивідуально або у складі коаліційних груп може висувати претензії на отримання частки економічної влади, так і наявністю широкого кола об'єктивних можливостей та обмежень щодо здійснення такого роду суперництва в різних сферах економічної активності корпорації, які вимагають обов'язкового урахування в процесі моделювання. Встановлення структури розподілу прав і повноважень органів корпорації (представницьких та виконавчих) дозволяє провести ідентифікацію типу розподілу КК в господарському товаристві (інсайдерський, аутсайдерський або змішаний) та виокремити коло реально існуючих (або потенційно можливих) коаліцій з претендентів на економічну владу та корпоративний контроль.

У четвертому розділі – **«Організаційно-економічне забезпечення формування механізму корпоративного контролю в господарських товариствах»** – запропоновано підходи щодо визначення архітекtonіки побудови та послідовності формування механізму розподілу та реалізації корпоративного контролю; розроблено методичні положення щодо вибору стратегії розподілу та реалізації корпоративного контролю в господарському товаристві; обґрунтовано рекомендації щодо упорядкування розподілу корпоративного контролю в рамках

заданих за допомогою збалансованої системи показників орієнтирів розвитку господарського товариства.

Означена на рис. 2 орієнтація методологічного базису дослідження на використання архітектурного підходу до моделювання розподілу та реалізації корпоративного контролю одночасно створює підґрунтя для раціоналізації структури та організації впровадження відповідного механізму. Проведений семантичний аналіз наявних тлумачень категорії механізму та супутніх до неї понять дозволив визначити основні складові механізму формування, розподілу та реалізації КК, що базуються на архітектурній моделі ГТ та відповідній до неї системній холархії, базовий варіант якої наведено на рис. 5. Такий підхід дозволив розглядати КК не лише як нагляд за діяльністю керівництва ГТ, а ще й як цілісну систему додержання інтересів максимально широкого переліку зацікавлених сторін. Це досягається завдяки тому, що подана на рис. 5 модель орієнтується на наведений на рис. 1 розподіл основних бізнес-процесів ГТ між сферами впливу корпоративного та стратегічного управління та вибудовує системну холархію ГТ навколо означених бізнес-процесів, але з урахуванням інтересів стейкхолдерів та видів капіталу ГТ. Головною ж перевагою авторських розробок є розвиток інструментарію формування цілісного уявлення про всі аспекти функціонування та розвитку ГТ та використання задекларованої в ISO 42010 можливості зведення декількох окремих описів й точок зору в інтегральне представлення корпоративної архітектури.

Рис. 5. Модель архітектури системної холархії господарського товариства (інтегрованої корпоративної структури)

Орієнтація на подану на рис. 5 схему дозволяє пов'язати окремі аспекти представлення механізму корпоративного контролю з визначеними принципами та інструментами його реалізації в ГТ. Імплементацию даного підходу здійснено на основі використання мови архітектурного моделювання ArchiMate, комбінування складових якої дозволило розробити єдину модель роботи механізму розподілу та реалізації КК. В рамках такої цілісної моделі одночасно враховано структурний, функціональний, динамічний та інституціональний аспекти розгляду категорії «механізм». Функціональна модель механізму КК базується на співвіднесенні ідентифікованої сукупності його бізнес-функцій з інформаційними об'єктами, які мають відношення до певного елемента архітектури. При цьому реалізацію контрольної функції здійснено через виділення практик корпоративного контролю (контрольних процедур), які пов'язані з відповідними елементами корпоративної архітектури, оцінками ефективності їх функціонування та ролями стейкхолдерів. Динамічний аспект формування механізму КК передбачає налагодження каналів взаємодії між стейкхолдерами, в рамках співвіднесення виконуваних функцій та системних подій. Структурна модель, у свою чергу, базується на співвіднесенні ролей стейкхолдерів та каналів взаємодії, моделювання яких одночасно визначає параметри інформаційної складової роботи механізму КК. При цьому, розгортання механізму КК представлено через систему сервісів надання інформації стейкхолдерам, утворення якої базується на принципах інформаційної прозорості, гармонізації корпоративної взаємодії та зменшення асиметрії інформації. Розширення переліку сервісів та представлення їх у взаємозв'язку з бізнес-процесами ГТ й практиками реалізації КК дозволило реалізувати сервісно-орієнтований підхід до розкриття логіки функціонування механізму розподілу та реалізації КК. Орієнтація ж побудованих архітектурних моделей на врахування різних видів капіталу дозволила орієнтувати механізм розподілу та реалізації КК на подання інтегрованої корпоративної звітності.

Мінливість інтересів стейкхолдерів та об'єктивна потреба в підтримці процесів розвитку ГТ обумовила представлення останнього як переходу між відносно стійкими станами корпоративної архітектури. Такий перехід реалізується у вигляді відповідного проекту. Контроль за його реалізацією базується на виділеній системі контрольних точок та матриці розподілу функцій механізму КК між стейкхолдерами. Це дозволяє коригувати очікування та інтереси останніх з урахуванням впливу означеної на рис. 4 системи факторів, а взаємна пов'язаність архітектурних моделей забезпечує миттєве врахування таких коригувань інтересів у рамках структурного та функціонального представлення механізму розподілу та реалізації КК.

Іншою перевагою розбудови поданої на рис. 5 системної холархії є її спрямованість на підтримку означеного на рис. 1 співвіднесення корпоративного контролю з контурами стратегічного управління ГТ. Стратегію розвитку за таким підходом пропонується розглядати у двох контекстах. У першому випадку вона зводиться до провадження певних трансформаційних змін, які можуть торкатися лише складових підходу 5П до опису стратегії. Розкриття логіки у даному випадку взаємодії стратегічного процесу з механізмом розподілу та реалізації КК подано у вигляді когнітивної моделі. У другому випадку реалізація стратегії або передбачає зміну структури капіталу господарського товариства, або виступає як реакція на перерозподіл пакетів корпоративних прав. Вибір того чи іншого варіанту розробки й

реалізації стратегії базується та розробленій морфологічній матриці та формуванні профілю стратегії. До складу елементів такого профілю введено розуміння змісту корпоративного управління, параметри розподілу пакетів корпоративних прав, усвідомлення ролі КК, розуміння корпоративної архітектури, варіанти реалізації та стратегія провадження КК.

Наближення визначених на максимальному рівні агрегації елементів системної холархії (рис. 5) до практики господарювання передбачає одночасне виділення в архітектурній моделі активних, пасивних та поведінкових елементів. Встановлення правил роботи таких елементів, так само як і контроль за реалізацією стратегії ГТ, доречно реалізовувати в рамках інтеграції КК з елементами концепції збалансованої системи показників (Balanced Score Card, BSC). Це дозволить сформувати збалансовану систему розподілу КК. Під збалансованістю у даному випадку розуміється узгодженість контрольного середовища, корпоративної архітектури та інтересів стейкхолдерів. При цьому архітектурне моделювання подає BSC як інструмент контролю за розподілом рольових функцій системи корпоративного управління. Для цього запропоновано варіант розподілу інтересів та ролей стейкхолдерів за перспективами корпоративної стратегічної карти. Також означено логіку побудови архітектурних моделей, які дозволяють відобразити: зв'язок корпоративного та стратегічного управління; причинно-наслідкові зв'язки між інтересами стейкхолдерів, які враховують рівні ієрархії корпоративного підприємства; стратегічну карту корпоративного підприємства з виділенням основних драйверів зростання та практик подолання корпоративних конфліктів.

Перевагою розширення BSC елементами архітектурного підходу постала можливість визначати параметри організації діяльності вищих органів управління господарського товариства та формувати мотиваційну складову механізму розподілу та реалізації КК. Визначення орієнтирів роботи поведінкових елементів архітектурної моделі ГТ за допомогою BSC та означених на рис. 5 ключових індикаторів ефективності (KPI) формує інституціональну модель механізму розподілу та реалізації КК. Дана модель, в свою чергу, сприяє оформленню розподілу економічної влади в ГТ та відповідному упорядкуванню структурної конфігурації та функціонального наповнення діяльності вищих органів управління. Так, введення в рамках стратегічної карти BSC індикаторів рівня задоволення інтересів власників корпоративних прав, за умови прийнятого архітектурного підходу, дозволяє пов'язати такі індикатори з орієнтирами діяльності будь-якого підрозділу господарського товариства або інтегрованої корпоративної структури з інтересами інших стейкхолдерів. У даному випадку концепція BSC розглядається не як простий перелік індикаторів, а як засіб інтеграції елементів корпоративної архітектури. При цьому, за рахунок наявності моделі взаємозв'язку ролей стейкхолдерів з перспективами стратегічної карти, автоматично сформується мотиваційна складову механізму розподілу та реалізації корпоративного контролю. Окрім того, перенесення інструментарію каскадування індикаторів збалансованої системи показників на процеси розгортання КК забезпечують можливість трансляції інтересів стейкхолдерів за всіма рівнями означеної на рис. 5 системної холархії ГТ. Саме у такому випадку забезпечується охоплення механізмом розподілу та реалізації КК максимального широкого переліку сфер діяльності ГТ.

У п'ятому розділі – «**Методологічні засади підтримки усталеності розвитку господарського товариства в контексті формування механізму корпоративного контролю**» – розроблено рекомендації щодо забезпечення корпоративної безпеки ГТ в структурі механізму корпоративного контролю; узагальнено склад і надано порівняльну характеристику причин виникнення та інструментарій розв'язання корпоративних конфліктів у господарських товариствах; запропоновано підхід до комплексного оцінювання результатів формування та реалізації корпоративного контролю в господарських товариствах.

Поширення корпоративної форми організації ведення бізнесу спричинило появу проблем, пов'язаних з необхідністю узгодження інтересів багатьох власників пакетів корпоративних прав у рамках стратегічної лінії поведінки господарського товариства. Виділення мотиваційної складової механізму розподілу та реалізації КК хоча й передбачає додержання заданих в рамках перспектив BSC стратегічних орієнтирів розвитку ГТ, але все ж стикається з проявом опортуністичної поведінки учасників КВ. З огляду на наявність проблем у забезпеченні узгодженості інтересів стейкхолдерів ГТ, які врешті-решт призводять до виникнення специфічних загроз корпоративній безпеці, доречним постало співвіднесення процесів організації управління економічною безпекою ГТ з процесами розподілу та реалізації корпоративного контролю. Кінцевою формою такої організації постав підхід до формування механізму управління корпоративною безпекою, відмінність якого міститься у врахуванні параметрів організації корпоративних відносин та участі носіїв прав власності у різних корпоративних підприємствах.

Проведений в роботі аналіз підходів до забезпечення безпеки суб'єктів господарювання обумовив введення додаткової класифікаційної ознаки, яка дозволила розподіляти загрози між сферою впливу механізму корпоративного контролю та всією господарською діяльністю господарського товариства. Подібний розподіл дозволив: представити агентські конфлікти як фактор-загрозу фінансово-економічній безпеці; запропонувати матрицю оцінювання корисності корпоративних прав з точки зору досягнення їх компліментарності та збільшення потенціалу протидії факторам загроз; розглянути особливості моніторингу ефективності корпоративних прав та висвітлити його місце в контурах управління фінансово-економічною безпекою.

Розвиток ГТ тісно пов'язаний з трансформацією параметрів корпоративного контролю, які в свою чергу можуть негативно вплинути на реалізацію прийнятих архітектурних рішень й спричинити втрату усталеності життєдіяльності ГТ. З огляду на це, в рамках складових механізму підтримки корпоративної безпеки ГТ виділено контур підтримки стійкості діяльності ГТ та контур забезпечення стійкості переходу між зонами економічної безпеки, які в свою чергу ідентифікуються як стани узгодженості корпоративної архітектури. Стійкість розвитку ГТ у такому випадку визначається спроможністю механізму управління здійснити зміну корпоративної архітектури під час трансформації корпоративного контролю. Безпосередньо ж управління рівнем корпоративної безпеки та стійкістю корпоративного розвитку засновано на введенні практик протидії загрозам, які в рамках архітектурної моделі ГТ пов'язані з відповідними стейкхолдерами. Окрім того розроблено референтний перелік етапів організації управління стійкістю ГТ, змістовне наповнення яких

визначатиметься ступенем гармонізації інтересів учасників корпоративних відносин та передбачає тісну інтеграцію з введеними архітектурними моделями ГТ.

Здійснити означений перехід між зонами стійкості можна лише у разі досягнення механізмом розподілу та реалізації корпоративного контролю певного рівня зрілості. З огляду на це, запропоновано введення поняття рівня зрілості механізму корпоративного контролю та розроблено методичний підхід до оцінювання рівня такої зрілості. Підґрунтя для використання даного методичного підходу становить експертне оцінювання з використанням шкали Раша в розрізі обґрунтованих напрямів оцінювання зрілості (передбачено виділення п'яти рівнів зрілості, від початкового до оптимізованого рівня КК). Такі напрями на верхньому рівні агрегації об'єднуються у дві групи, перша з яких відноситься безпосередньо до перебігу процесів розподілу та реалізації корпоративного контролю, а друга, відповідно, визначає рівень зрілості сформованого механізму. Подальша диференціація цих груп у відповідності з поданим на рис. 6 підходом формує склад оціночних індикаторів.

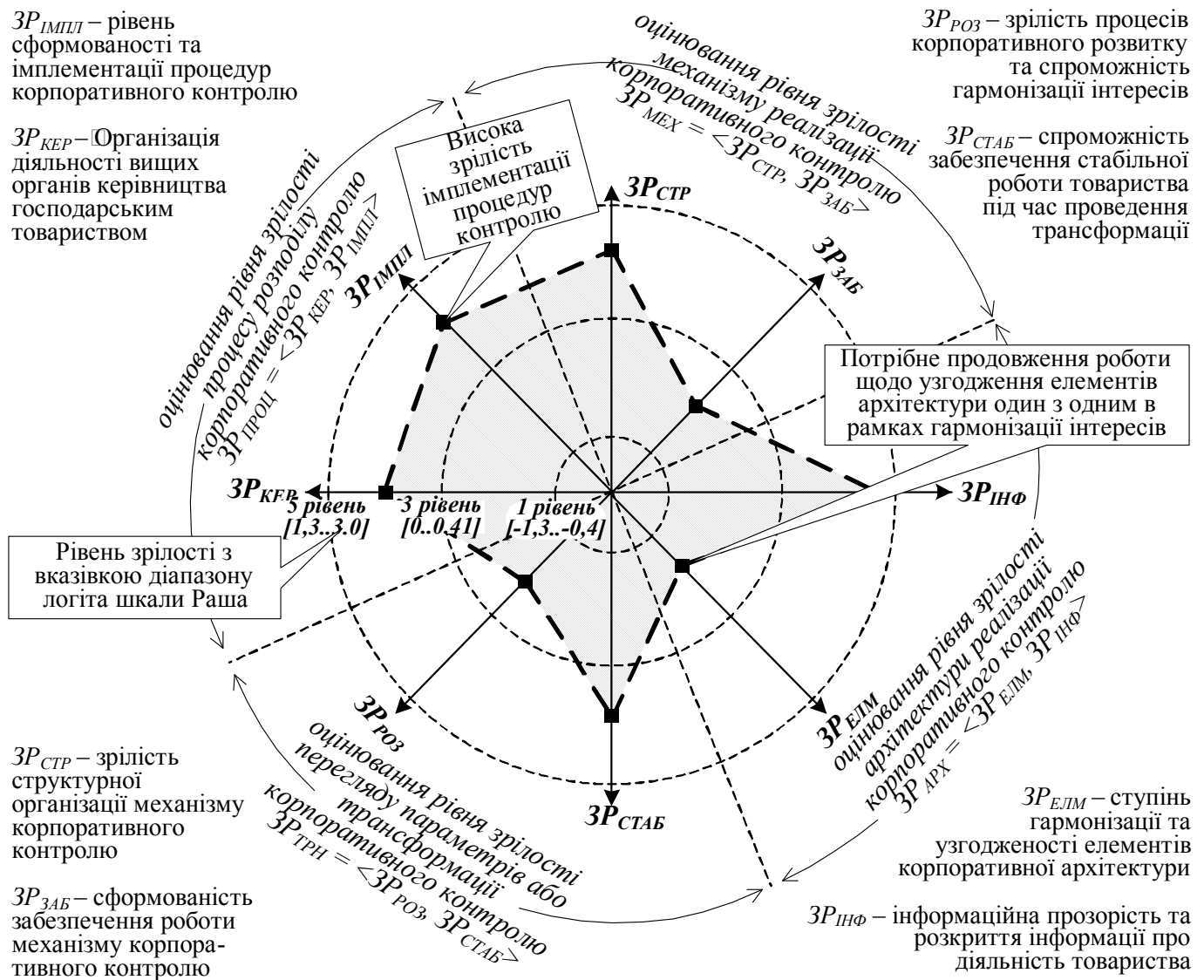

Рис. 6. Результати оцінювання рівня зрілості розподілу та реалізації корпоративного контролю ПрАТ «Дитячий світ»

Результати оцінювання рівня зрілості механізму корпоративного контролю виступають основою для його удосконалення. Для цього пропонується їх співвідносити з оцінюванням привабливості пакетів корпоративних прав. Методичний підхід щодо оцінювання такої привабливості базується на п'яти етапах. На першому етапі формуються два набори показників для оцінювання характеристик реалізації корпоративного контролю та ефективності діяльності господарського товариства. На другому етапі кожен з відібраних показників трансформується у відповідну лінгвістичну змінну, для якої задаються множини припустимих значень та функції приналежності. Тут передбачається або використання гістограм розподілу значень для кількісних показників, або застосування експертного оцінювання для якісних. Третій етап передбачає розробку ієрархії нечіткого логічного висновку та її формалізацію засобами програмного середовища FuzzyTech. Саме даний етап відповідає за доведеність авторської гіпотези щодо впливу параметрів розподілу корпоративного контролю на привабливість пакетів корпоративних прав. Безпосередньо оцінювання привабливості здійснюється на п'ятому етапі запропонованого методичного підходу на основі правил нечіткого логічного висновку, які задаються на четвертому етапі. Приклад реалізації подібного оцінювання подано на рис. 7.

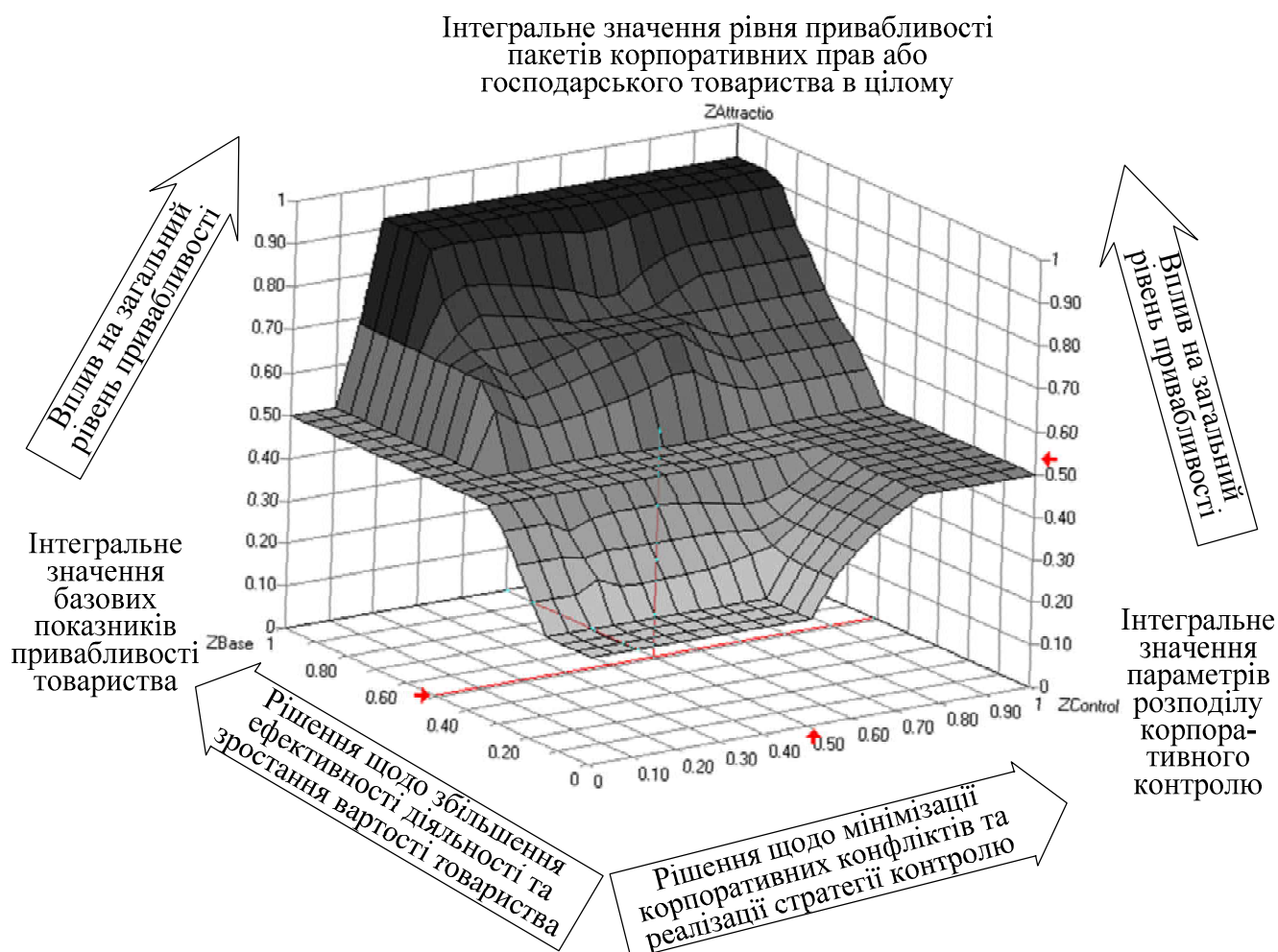

Рис. 7. Інструментарій оцінювання управлінських рішень ПрАТ «Дитячий світ» щодо коригування рівня привабливості пакетів корпоративних прав

Особливістю поданого на рис. 7 підходу до оцінювання привабливості пакетів корпоративних прав є його орієнтованість на визначення векторів спрямування керівних впливів за для коригування рівня привабливості пакетів корпоративних прав. Інша відмінність авторських пропозицій полягає у використанні двох наборів характеристик розподілу корпоративного контролю: поточної та отриманої в результаті можливої трансформації. Отримання остаточного рішення щодо оцінки результатів формування та розподілу корпоративного контролю (P_{KK}) пропонується здійснювати на основі матричного співвіднесення привабливості ($PP_{ГТ}$) господарського товариства (ідентифікується як результат реалізації корпоративного контролю) та зрілості ($ЗP_{KK}$) розподілу та реалізації корпоративного контролю (ідентифікується як результат сформованості механізму).

Позиціонування за сегментами запропонованої матриці, яке базується на параметричному методі ($P_{KK} = f(PP_{ГТ}, ЗP_{KK})$), дозволяє визначити орієнтовані напрямки покращення розподілу та реалізації корпоративного контролю. Реалізація таких напрямів для покращення, так само як і досягнення закладених в стратегічну карту параметрів розвитку ГТ або виконання стейкхолдерами ГТ призначених ним в архітектурній моделі ролей, стикається з проявами опортунізму та потребує окремої уваги з боку механізму реалізації КК. У даному випадку, по-перше, необхідне використання розроблених інструментів нівелювання корпоративних конфліктних ситуацій, розподілених за рівнями архітектурної моделі ГТ. Вибір інструментів здійснюється на основі запропонованого референтного їх переліку, представленого в розрізі сфер виникнення корпоративних конфліктних ситуацій та типів прояву таких конфліктних ситуацій. Такі інструменти ідентифікуються як засоби прямого впливу на конфліктну ситуацію та параметри корпоративної архітектури.

По-друге, пропонується розширення мотиваційної складової механізму корпоративного контролю інструментами рефлексивного менеджменту за для спрямування рефлексивних впливів на формування у того чи іншого стейкхолдера ГТ належного бачення корпоративної архітектури та змісту її елементів. Дослідження соціокультурного підґрунтя реалізації КК в господарському товаристві дозволило в розвиток загальноприйнятого підходу щодо формування корпоративної культури товариства спрямувати інструментарій рефлексивного менеджменту на формування узгодженої моделі корпоративної поведінки ГТ та забезпечення виконання стейкхолдерами призначених ним ролей. Прийняття даної пропозиції спрощує подолання корпоративних конфліктів через інформаційне моделювання процесів їх розгортання та використання цих моделей для гармонізації інтересів власників пакетів корпоративних прав. Авторською пропозицією у даному випадку є орієнтація рефлексивних впливів на процеси сприйняття тим чи іншим стейкхолдером моделі корпоративної архітектури господарського товариства. Саме невідповідності в уявленнях щодо змістовного наповнення елементів архітектури призводять до виникнення корпоративних конфліктних ситуацій. Відповідно, на додаток до референтного переліку інструментів прямого впливу на подолання корпоративних конфліктів, розроблено схему організації взаємного рефлексивного управління, орієнтованою на мінімізацію конфліктів, корпоративною поведінкою ГТ та визначено специфічні для умов ГТ інструменти реалізації рефлексивних впливів.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено нове вирішення наукової проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних та концептуальних положень, розробленні методичних та практичних рекомендацій щодо формування механізму корпоративного контролю в системі управління господарськими товариствами. Одержані результати дозволяють зробити такі висновки.

1. Узагальнення підходів щодо встановлення природи корпоративних відносин та визначення складності механізмів їх регулювання дозволило виявити базове протиріччя, що виступає джерелом виникнення перешкод та обмежень для повної реалізації переваг корпоративної форми організації підприємницької діяльності та полягає у необхідності забезпечення збалансованого й гармонійно узгодженого представництва в управлінні корпоративним сектором економіки широкого кола суспільних, колективних, індивідуальних інтересів. Вирішення зазначеної проблеми не може бути здійснено в рамках виконання традиційних функцій управління господарською діяльністю і потребує для розв'язання існуючих суперечностей формування окремого спеціалізованого організаційно-економічного механізму регулювання корпоративних відносин.

2. Фундаментальний та системний характер трансформацій корпоративної організації, що нерозривно пов'язаний та логічно детермінований масштабними зрушеннями в структурі суспільного виробництва, логічно визначає сутнісність наповнення відповідних змін у регулюванні корпоративних відносин і корпоративного контролю в господарських товариствах та обумовлює еволюцію дослідницької парадигми вивчення природи походження та закономірностей розгортання соціально-економічних явищ і процесів у даній сфері.

3. Корпоративний контроль являє собою сукупність форм і способів представництва інтересів учасників корпоративних відносин у сфері прийняття управлінських рішень щодо формування та розподілу результатів діяльності господарського товариства. Здійснення такого роду представництва відбувається шляхом використання відповідного інструментарію, особливості застосування яких залежать від типу корпоративного контролю в господарському товаристві: інсайдерський; аутсайдерський; змішаний.

4. Характерна і специфічна особливість механізму корпоративного контролю як важливої складової системи управління господарським товариством полягає у тому, що суто управлінські процедури контролю як функції управління зосереджуються на забезпеченні бажаних результативних параметрів і функціональних характеристик співробітництва учасників, у той час як корпоративний контроль в більшій мірі орієнтовано на організаційне та інструментальне забезпечення здійснення такої діяльності.

5. Структура власності господарських товариств та наявні механізми змагання учасників корпоративних відносин за отримання економічної влади, що склалися у вітчизняному корпоративному секторі в ході роздержавлення, створили умови для формування та консервації на вітчизняних підприємствах інсайдерського механізму корпоративного контролю. При цьому домінування інсайдерів – власників великих пакетів акцій – згодом стало найсуттєвішою перешкодою для використання переваг,

які надаються учасникам корпоративного співробітництва корпоративною формою організації підприємницької діяльності.

6. Визначено напрями оптимізації зв'язку механізму корпоративного контролю з процесами формування та реалізації стратегії розвитку господарського товариства. Базис такої оптимізації становила гіпотеза щодо необхідності гармонізації стратегічних інтересів усіх ключових стейкхолдерів в рамках циклічного співвіднесення сфер впливу стратегічного та корпоративного управління на таку гармонізацію. Логіку забезпечення узгодженої реалізації контурів стратегічного та корпоративного управління господарським товариством відображено на основі використання мереж Петрі.

7. Оцінку впливу учасників корпоративних відносин на прийняття стратегічних рішень в сфері корпоративного управління ГТ запропоновано здійснювати на основі співвіднесення рівня зрілості корпоративного управління та визначення привабливості господарського товариства. Оцінка зрілості корпоративного управління базується на обґрунтованих рівнях зрілості та застосуванні експертного оцінювання за шкалою Раша. Визначення рівня привабливості здійснено на основі використання процедури нечіткого логічного висновку, яка коригує рівень ефективності діяльності товариства на можливість реалізації керівних впливів учасниками корпоративних відносин. Матричне співвіднесення рівнів привабливості та зрілості дозволяє отримати якісну оцінку результатів формування та реалізації корпоративного контролю в господарському товаристві.

8. В основу організації управління реалізацією та розподілом корпоративного контролю в господарському товаристві покладено систему архітектурних моделей, в межах яких формалізуються інтереси стейкхолдерів та відбувається трансляція їх консолідованого представлення на оперативні рішення. Корпоративний контроль розширено до рівня цілісної системи нагляду за діяльністю та дотриманням інтересів максимально широкого переліку стейкхолдерів. Прийняття архітектурного підходу дозволило подати корпоративний розвиток господарського товариства як перехід між відносно стійкими станами архітектури, моделювання якої здійснено на основі узагальнення низки стандартів та з використанням мови архітектурного моделювання ArchiMate.

9. Організаційне забезпечення оформлення розподілу економічної влади та реалізації корпоративного контролю в ГТ здійснюється, насамперед, через упорядкування структурної конфігурації та функціонального наповнення діяльності, а також шляхом формування персонального складу вищих органів управління корпорації. Особливе значення вищих керівних органів у контексті оформлення економічної влади та упорядкування корпоративних відносин господарського товариства обумовлює інституціональну природу походження процесу структурної конфігурації та функціонального наповнення діяльності цих органів.

10. В основу вибору стратегії розподілу корпоративного контролю покладено системну холархію господарського товариства та розроблено профіль формування такої стратегії, що базується на співвіднесенні ідентифікованого переліку альтернативних ознак. Упорядкування розподілу корпоративного контролю та формування інструментарію його реалізації здійснено в рамках заданих через збалансовану систему показників (BSC) стратегічних орієнтирів розвитку

корпоративного підприємства. Застосування BSC дозволяє сформувати збалансовану систему розподілу корпоративного контролю. Під збалансованістю у даному випадку розуміється узгодженість контрольного середовища, корпоративної архітектури та інтересів стейкхолдерів. BSC представлено як інструмент контролю за розподілом рольових функцій системи корпоративного управління, для чого інтереси та ролі стейкхолдерів розподілені за перспективами корпоративної стратегічної карти.

11. Корпоративний конфлікт у ГТ являє собою форму виявлення існуючого протиріччя між інтересами учасників КВ (що має суспільно-економічну природу, виражену у неспроможності наявного організаційно-економічного та інституціонального забезпечення КВ щодо гармонізації цих інтересів у контексті вибору форм присвоєння матеріальних благ, створених у процесі або пов'язаних із діяльністю ГТ), яка визначається активним характером протиборства та протидії задіяних осіб та потребує для розв'язання конфліктної ситуації застосування (або створення) нових для даного корпоративного підприємства форм соціального співробітництва на основі пошуку розумного компромісу.

12. В рамках розробки організаційно-економічного забезпечення корпоративної безпеки господарського товариства ідентифіковано зміст поняття корпоративної безпеки та сформовано специфічну саме для рівня корпоративного нагляду систему загроз. Представлено підхід до формування механізму управління фінансово-економічною безпекою власників корпоративних прав, відмінність якого міститься у врахуванні параметрів організації корпоративних відносин та участі носіїв прав власності у різних корпоративних підприємствах. Корпоративний розвиток при цьому розглянуто як перехід між зонами економічної безпеки господарського товариства внаслідок трансформації корпоративного контролю.

13. Формування та розподіл корпоративного контролю в господарському товаристві відбувається під впливом та в результаті взаємодії широкого кола факторів зовнішнього та внутрішнього походження, що визначаються об'єктивним та суб'єктивним характером походження. Реалізація запропонованої послідовності моделювання розподілу корпоративного контролю в господарському товаристві, що ґрунтується на використанні апарату теорії коопераційних ігор, дає можливість передбачити виникнення ймовірних корпоративних конфліктів та розробити заходи щодо запобігання загостренню протиріч між учасниками КВ.

СПИСОК ОСНОВНИХ ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Сердюков К. Г. Корпоративний контроль в господарських товариствах: теорія, методологія, практика : монографія. Харків : Константа, 2018. 400 с. (32,5 друк. арк.).

2. Чечетов М. В., Сердюков К. Г., Єфремов С. Л. Деловая репутация как важнейший актив предприятия // Ліберманівські читання – 2009 : економічна спадщина та сучасні проблеми : монографія / під заг. ред. В. С. Пономаренка, М. О. Кизима, О. Г. Зими. Харків, 2009. С. 178–187. (заг. обсяг 0,6 друк. арк., особисто автора 0,2 друк. арк.: висвітлено роль ділової репутації у формуванні корпоративної поведінки господарського товариства).

3. Сердюков К. Г., Сердюкова И. В. Практические аспекты организации национализации объектов частной собственности // Ліберманівські читання – 2010 : економічна спадщина та сучасні проблеми : монографія / під заг. ред. В. С. Пономаренко, М. О. Кизима, О. Г. Зима. Харків, 2010. С. 463–471. (заг. обсяг 0,5 друк. арк., особисто автора 0,25 друк. арк.: досліджено структуру і функцію незалежних експертних рад з націоналізації та визначено їх вплив на параметри організації корпоративних відносин).

4. Сердюков К. Г. Класифікація об'єктів інтелектуальної промислової власності // Інтелектуальний капітал підприємства як об'єкт оцінки : монографія / К. Г. Сердюков, Н. Л. Гавкалова, М. П. Хохлов та ін. Харків, 2012. П. 5.1. С. 87–95 (0,5 друк. арк.).

5. Сердюков К. Г. Резервування грошових коштів в банківській структурі за гривневими кредитами юридичної особи // Формування та використання резервів банківськими структурами України. Т. 4 : Комплексний проект «Резервування грошових коштів в банківській структурі» : монографія / Лернер Ю. І., Міщенко В. Я., Гавриць О. М., Сердюков К. Г. та ін. Харків, 2017. Ч. 4. С. 341–413. (7,67 друк. арк.).

6. Сердюков К. Г. Функціонування регіональної фінансової системи // Фінансова система України : реалії та перспективи розвитку : монографія / за ред. М. П. Хохлова, О. В. Насібової. Харків, 2017. Розд. 1, ч. 1.3. С. 37–57. (1,25 друк. арк.).

7. Кулик В. А., Сердюков К. Г. Корпоративный контроль как важная составляющая системы корпоративного управления // Икономиката на България и европейския съюз в глобалния свят : мениджмънт, маркетинг и предприемачество, корпоративен контрол и развитие на бизнеса в България и ЕС : колективна монография. София : издателски комплекс УНСС, 2018. С. 214–218. (заг. обсяг 0,4 друк. арк., особисто автора 0,2 друк. арк.: визначено напрямки розвитку національної моделі корпоративного контролю).

**Статті у наукових фахових виданнях України,
внесених до міжнародних наукометричних баз:**

8. Сердюков К. Г., Малиняк И. В., Сердюкова И. В. Проблемы применения регрессионных моделей при оценке имущества // Бизнес Информ. 2009. № 2. С. 91–93. (включено до Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Research Papers in Economics (США), Directory of Open Access Journals, CiteFactor (США), Academic Journals Database (Швейцарія), GetInfo (Німеччина), Index Copernicus (Польща); Google Scholar та ін.) (заг. обсяг 0,03 друк. арк., особисто автора 0,01 друк. арк.: ідентифіковано складові інструментарію оцінювання результатів розподілу та реалізації корпоративного контролю).

9. Сердюков К. Г., Исаева Л. А. Некоторые аспекты переоценки основных фондов предприятий Украины // Бизнес Информ. 2010. № 3. С. 31–34. (включено до Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Research Papers in Economics (США), Directory of Open Access Journals, CiteFactor (США), Academic Journals Database (Швейцарія), GetInfo (Німеччина), Index Copernicus (Польща); Google Scholar та ін.) (заг. обсяг 0,5 друк. арк., особисто автора 0,25 друк. арк.: визначено складові аналітичного інструментарію механізму розподілу та реалізації корпоративного контролю).

10. Сердюков К. Г. Стратегия управления деятельностью учетных операторов фондового рынка в процессе реализации основных положений Закона Украины «Об акционерных обществах» // Економіка розвитку. 2010. № 2. С. 11–14. (включено до

Index Copernicus, Directory of Open Access Journals (DOAJ), Ulrichsweb Global Serials Directory, WorldCat та ін.) (0,5 друк. арк.).

11. Сердюков К. Г., Сердюкова И. В. Этапы перехода к бездокументарному рынку ценных бумаг и их особенности // Бизнес Информ. 2011. № 3. С. 110–113. (включено до Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Research Papers in Economics (США), Directory of Open Access Journals, CiteFactor (США), Academic Journals Database (Швейцарія), GetInfo (Німеччина), Index Copernicus (Польща); Google Scholar та ін.) (заг. обсяг 0,5 друк. арк., особисто автора 0,25 друк. арк.: визначено складові інформаційного забезпечення механізму розподілу та реалізації корпоративного контролю).

12. Сердюков К. Г. Нестандартные подходы к оценке акций украинских акционерных обществ // Бизнес Информ. 2013. № 7. С. 282–286. (включено до Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Research Papers in Economics (США), Directory of Open Access Journals, CiteFactor (США), Academic Journals Database (Швейцарія), GetInfo (Німеччина), Index Copernicus (Польща); Google Scholar та ін.) (0,6 друк. арк.).

13. Сердюков К. Г., Гой В. В. Протиправні банкрутства як елемент тіньового інституту неплатоспроможності // Економіка та держава. 2013. № 10. С. 96–98. (включено до Index Copernicus (IC)(Польща), Scientific Indexing Services (SIS), Google Scholar) (заг. обсяг 0,3 друк. арк., особисто автора 0,15 друк. арк.: визначено параметри протидії опортуністичної поведінки суб'єктів корпоративних відносин).

14. Serdiukov K. H. Problems of managing corporate rights under conditions of concentration of share capital // Економічна теорія та право. Харків, 2016. № 2 (25). С. 95–97. (включено до Index Copernicus (IC) (Польща), Academic Research Index (ResearchBib), MIAR (Information Matrix for the Analysis of Journals), Google Scholar, Open Academic Journal Index, Polish Scholarly Bibliography, а також базах даних «Наукова періодика України» та «Бібліометрика української науки» Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського). (0,15 друк. арк.).

15. Popov O., Serdukov K. Estimation of structural organization of corporate relations at forming of corporation development strategy // Технологічний аудит та резерви виробництва. 2017. № 4/5 (36) : Макроекономіка. С. 44–49. (включено до EBSCO, Ulrich's Periodicals Directory (США), Index Copernicus (Польща) та ін.) (заг. обсяг 0,9 друк. арк., особисто автора 0,45 друк. арк.: запропоновано методичний підхід до оцінки структурної організації корпоративних відносин та розподілу корпоративного контролю у акціонерному товаристві).

16. Сердюков К. Г. Економічна безпека господарського товариства в структурі механізму корпоративного контролю // Проблеми економіки. 2017. № 4. С. 301–310. (включено до Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Research Papers in Economics (США), EBSCOhost (США), Academic Journals Database (Швейцарія), Index Copernicus (Польща); Google Scholar та ін.). (0,83 друк. арк.).

17. Сердюков К. Г. Інструментальне забезпечення реалізації корпоративного контролю в господарському товаристві // Економічний простір. 2017. № 127. С. 192–201. (включено до Index Copernicus (Польща); Google Scholar, РИНЦ). (0,55 друк. арк.).

18. Сердюков К. Г. Моделювання розподілу корпоративного контролю в господарському товаристві // Науковий вісник Полтавського університету економіки

і торгівлі. Економічні науки. Полтава, 2017. № 4. С. 73–80. (включено до Index Copernicus (Польща)). (0,73 друк. арк.).

19. Сердюков К. Г. Організація управління стійкістю корпоративного розвитку господарського товариства та обґрунтування переходів між зонами економічної безпеки // Вісник Одеського національного університету. Економіка. Одеса, 2017. Т. 22, вип. 12 (65). С. 141–147. (включено до Index Copernicus (Польща); Google Scholar та ін.) (0,7 друк. арк.).

20. Сердюков К. Г., Великий Ю. М., Леснікова К. С. Роль фінансового планування та прогнозування у забезпеченні фінансової стійкості підприємства // Економіка та суспільство : електронне наук. фах. вид. Мукачєво, 2017. № 11. С. 277–282. URL : http://economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/46.pdf (дата звернення: 16.01.2018). (включено до Index Copernicus (Польща)) (заг. обсяг 0,7 друк. арк., особисто автора 0,23 друк. арк.: визначено співвіднесення контурів управління фінансової стійкістю зі складовими механізму розподілу та реалізації корпоративного контролю в господарському товаристві).

21. Сердюков К. Г., Алєйнікова Н. М. Науково-методичний підхід до оцінки ключових факторів вартості та ризику акціонерних товариств // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Ужгород, 2017. Вип. 15. С. 6–11. URL : http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/15_1_2017ua/15_1_2017.pdf (дата звернення 16.01.2018). (включено до Index Copernicus (Польща)) (заг. обсяг 0,7 друк. арк., особисто автора 0,35 друк. арк.: процедура оцінювання ризиків інтегрована з контурами управління корпоративною безпекою).

22. Сердюков К. Г. Архітектурне моделювання функціонування та розвитку інтегрованих корпоративних структур // Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки. Херсон, 2017. Вип. 26, ч. 1. С. 175–181. (включено до Index Copernicus (IC) (Польща)) (0,75 друк. арк.).

23. Сердюков К. Г., Головченко Ю. В. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємства // Економіка та суспільство : електронне наук. фах. вид. Мукачєво, 2017. № 9. С. 627–631. URL : http://economyandsociety.in.ua/-journal/9_ukr-/106.pdf. (дата звернення: 16.01.2018). (включено до Index Copernicus (Польща)) (заг. обсяг 0,6 друк. арк., особисто автора 0,3 друк. арк.: доведена доречність врахування впливу факторів загроз фінансовій безпеці при обґрунтуванні параметрів розподілу корпоративного контролю).

24. Сердюков К. Г. Розподіл та реалізація корпоративного контролю в акціонерному товаристві засобами збалансованої системи показників // Вісник ХНАУ. Економічні науки. Харків, 2017. № 4. С. 145–155. (включено до Index Copernicus (Польща), Academic Resource Index, Cite Factor (Academic Scientific Journals)) (0,68 друк. арк.).

25. Крутова А. С., Сердюков К. Г. Корпоративні конфлікти в господарських товариствах : причини виникнення, типологія прояву та способи вирішення // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Економічні науки. 2018. № 1. С. 142–150. (включено до Index Copernicus (Польща)). (заг. обсяг 0,7 друк. арк., особисто автора 0,35 друк. арк.: систематизовано причини виникнення та форми прояву корпоративних конфліктів)

26. Сердюков К. Г., Шульга Н. В. Методологічні засади дослідження системи корпоративного контролю в господарських товариствах // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. Харків, 2018. Вип. 1 (24). С. 196–205. (включено до Web of Science; Ulrich's Periodicals Directory (США); Citefactor (США); ResearchBib (Японія); Universal Impact Factor (Австралія); Index Copernicus (Польща); Google Scholar та ін.) *(заг. обсяг 1,16 друк. арк., особисто автора 0,58 друк. арк.: визначена роль корпоративного контролю в організації управління господарським товариством).*

27. Сердюков К. Г. Корпоративний контроль реалізації стратегії розвитку інтегрованого акціонерного товариства // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Економіка і менеджмент. Одеса, 2017. Вип. 27, ч. 2. С. 56–60. (включено до Index Copernicus (IC) (Польща) *(0,7 друк. арк.)*).

28. Сердюков К. Г., Малишкіна К. Ю. Сутнісна характеристика корпоративної фінансової стратегії господарюючого суб'єкта // Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»: зб. наук. пр. / Харків. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. Харків, 2018. № 1. С. 258–266. (включено до Index Copernicus (Польща), Academic Resource Index, Cite Factor (Academic Scientific Journals) *(заг. обсяг 0,6 друк. арк., особисто автора 0,3 друк. арк.: визначено взаємозв'язки контурів стратегічного та корпоративного управління).*

29. Сердюков К. Г. Оцінка зрілості механізму корпоративного контролю в господарському товаристві // Економічний простір: зб. наук. пр. / Придніпров. держ. акад. буд-ва та архітектури. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2018. Вип. 131. С. 170–183. (включено до Index Copernicus (Польща); Google Scholar, РИНЦ) *(0,93 друк. арк.)*.

30. Крутова А. С., Сердюков К. Г. Оцінювання привабливості пакетів корпоративних прав під час трансформації параметрів розподілу корпоративного контролю в господарському товаристві // Проблеми економіки: наук. журн. / Наук.-дослід. центр індустр. проблем розвитку НАН України. Харків, 2018. № 1. С. 342–350. (включено до Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Research Papers in Economics (США), EBSCOhost (США), Academic Journals Database (Швейцарія), Index Copernicus (Польща); Google Scholar та ін.) *(заг. обсяг 0,92 друк. арк., особисто автора 0,46 друк. арк.: розроблено методичний підхід до оцінювання привабливості пакетів корпоративних прав, заснований на формування двох наборів лінгвістичних змінних та процедури нечіткого логічного висновку).*

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

31. Сердюков К. Г., Шульга Н. В. Моделювання системи корпоративного контролю в господарських товариствах // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. Budapest, 2018. VI (26), Issue: 156. P. 40–44. (включено до ISI (International Scientific Indexing) Impact Factor, Global Impact Factor, Index Copernicus (Польща); Google Scholar та ін.) *(заг. обсяг 0,6 друк. арк., особисто автора 0,3 друк. арк.: обґрунтовано положення та розвинуто підходи щодо моделювання розподілу корпоративного контролю).*

Статті у наукових фахових виданнях України

32. Сердюков К. Г. Формування механізму управління фінансово-економічною безпекою власників корпоративних прав // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове

господарство. Ужгород, 2015. Вип. 4. С. 171–174. (0,5 друк. арк.).

33. Сердюков К. Г. Передумови формування та тенденції змін розподілу корпоративного контролю в акціонерних товариствах України // Управління розвитком. Харків, 2016. № 4 (186). С. 144–149. (0,6 друк. арк.).

34. Сердюков К. Г., Алейнікова Н. М. Вдосконалення оцінки вартості акціонерного товариства за ринковим підходом // Управління розвитком. Харків, 2017. № 3–4. С. 89–94 (заг. обсяг 0,6 друк. арк., особисто автора 0,3 друк. арк.: визначено можливість використання результатів оцінювання вартості акціонерного товариства для визначення результативності розподілу та реалізації корпоративного контролю).

35. Сердюков К. Г. Організація стратегічного управління акціонерним товариством в умовах трансформації корпоративного контролю // Управління розвитком. Харків, 2017. № 12 (187–188). С. 89–94 (0,51 друк. арк.).

36. Сердюков К. Г. Розроблення архітектури розподілу корпоративного контролю в інтегрованому акціонерному товаристві // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя, 2017. Вип. 5 (11), ч. 2. С. 35–40 (0,55 друк. арк.).

Праці апробаційного характеру

37. Сердюков К. Г. Цілі держави при розпорядженні корпоративними правами в акціонерних товариствах // Економічний розвиток України в сучасному просторі і часі : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвячені видатному ученому економісту О. Г. Ліберману (Харків, 23–24 жовт. 2013 р.). Харків, 2013. С. 115–118 (0,3 друк. арк.).

38. Жарова К., Сердюков К. Г. Організація системи управління фінансовою стійкістю підприємства // Соціально-економічні проблеми функціонування фінансових систем в умовах інтеграційних процесів : матеріали VII Симп. (Харків, 13 листоп. 2014 р.). Харків, 2014. С. 70–72 (заг. обсяг 0,2 друк. арк., особисто автора 0,1 друк. арк.: фінансова стійкість подана як передумова успішної трансформації параметрів розподілу та реалізації корпоративного контролю в господарському товаристві).

39. Сердюков К. Г. Економічні аспекти перерозподілу корпоративного контролю в акціонерних товариствах у післяприватизаційний період // Методичні та практичні підходи до вдосконалення результативності політики економічного зростання : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 груд. 2015 р.). Київ, 2015. Ч. 2. С. 32–35 (0,25 друк. арк.).

40. Сердюков К. Г. Проблеми та перспективи залучення емісійних джерел фінансування корпоративного розвитку акціонерних товариств України // Наука та інновації як основні шляхи вирішення проблем модернізації економіки : зб. тез наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 18–19 груд. 2015 р.). Одеса, 2015. Ч. 1. С. 123–124 (0,13 друк. арк.).

41. Сердюков К. Г., Хохлов М. П. Глобальний і національний розвиток економіки : єдність протилежностей // Глобалізаційні виклики розвитку національних економік : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19 жовт. 2016 р.). Київ, 2016. Ч. 1. С. 456–466 (заг. обсяг 0,6 друк. арк., особисто автора 0,3 друк. арк.: визначено вплив еволюції корпоративних відносин на розвиток національної економічної системи).

42. Сердюков К. Г. Інформаційна підтримка оцінювання надійності спільної діяльності групи підприємств-носіїв корпоративних прав // Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 24–25 берез. 2016 р.). Харків, 2016. С. 211–214 (0,27 друк. арк.).

43. Сердюков К. Г., Деревянко В. М. Планування фінансових результатів діяльності підприємства // Актуальні проблеми, тенденції та перспективи розвитку економіки, фінансів та управління в контексті Європейської інтеграції : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та студ. (Харків, 21 квіт. 2016 р.). Харків, 2016. С. 44–46 (заг. обсяг 0,4 друк. арк., особисто автора 0,2 друк. арк.: в контур планування фінансових результатів корпоративного підприємства включено вимогу гармонізації інтересів ключових стейкхолдерів).

44. Сердюков К. Г. Стратегічні аспекти регулювання корпоративного розвитку акціонерних товариств // Фінансова безпека в системі забезпечення національних економічних інтересів: проблеми і перспективи : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 26–28 трав. 2016 р.). Полтава, 2016. С. 173–174 (0,12 друк. арк.).

45. Сердюков К. Г., Шаповалова Т. В. Теоретичні аспекти оптимізації фінансового стану підприємства // Соціально-економічний розвиток системи фінансів і управління в інноваційному середовищі : проблеми, ефективність, перспективи : матеріали IX Симп. (Харків, 25 листоп. 2016 р.). Харків, 2016. С. 123–127 (заг. обсяг 0,4 друк. арк., особисто автора 0,2 друк. арк.: оптимізація фінансового стану корпоративного підприємства подана у якості інструменту гармонізації інтересів ключових стейкхолдерів).

46. Головченко Ю. В., Сердюков К. Г. Теоретична сутність фінансової безпеки підприємства // Трансформація фінансових відносин в умовах економічної глобалізації : тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищ. освіти і молодих учених (Харків, 20 квіт. 2017 р.). Харків, 2017. С. 176–178 (заг. обсяг 0,2 друк. арк., особисто автора 0,1 друк. арк.: фінансова безпека представлена як складова корпоративної безпеки та розглянута з точки зору власників пакетів корпоративних прав).

47. Сердюков К. Г. Формирование образовательных программ по экономическим специальностям с учетом интересов стейкхолдеров-операторов рынка депозитных услуг // Взаимодействие образовательных учреждений со стейкхолдерами: веление времени : материалы XV Междунар. науч.-практ. конф. (Харьков, 16 фев. 2017 г.). Харьков, 2017. С. 221–225 (0,3 друк. арк.).

48. Яременко В. Г., Сердюков К. Г. Напрями оптимізації функціонування системи виконання місцевих бюджетів в Україні // Проблеми забезпечення макроекономічної рівноваги в сучасних умовах розвитку економіки : тези доповідей на X Симп. (Харків, 23 листоп. 2017 р.). Харків, 2017. С. 92–95 (заг. обсяг 0,25 друк. арк., особисто автора 0,13 друк. арк.: визначено особливості формування бази оподаткування на основі формування результатів діяльності господарських товариств за рахунок оптимізації корпоративного контролю).

49. Сердюков К. Г., Кулик В. А. Врахування національних особливостей корпоративного управління під час формування професійних компетентностей студентів економічних спеціальностей // Забезпечення якості вищої економічної освіти: сучасний стан та перспективи : зб. матеріалів V Наук.-метод. конф. (Харків, 9 лют. 2018 р.). Харків, 2018. С. 110–113 (заг. обсяг 0,2 друк. арк., особисто автора

0,1 друк. арк.: ідентифіковано особливості формування системи корпоративного управління господарськими товариствами в Україні).

50. Сердюков К. Г. Экономические риски и обеспечение финансовой устойчивости корпораций и государственных учреждений в сфере образования // Образовательные риски: суть и подходы к решению : материалы XVI Междунар. науч.-практ. конф. (Харьков, 15 фев. 2018 г.). Харьков, 2018. С. 252–256 (*0,3 друк. арк.*).

Підручники та навчальні посібники

51. Оцінка майна підприємства : навч. посіб. / Л. В. Єфремова, С. Л. Єфремов, О. В. Почелов, К. Г. Сердюков та ін. Харків, 2008. 172 с. (*заг. обсяг 10,75 друк. арк., особисто автора 2,15 друк. арк.: визначено можливість використання результатів оцінювання вартості товариства для визначення результативності розподілу та реалізації корпоративного контролю*).

52. Оцінка нерухомості, майна та майнових прав: нормативно-правовий аспект : практ. посіб. / Л. В. Єфремова, С. Л. Єфремов, К. Г. Сердюков, І. В. Сердюкова. Харків, 2009. 132 с. (*заг. обсяг 8,25 друк. арк., особисто автора 2,1 друк. арк.: подано передумови використання результатів оцінювання вартості товариства для визначення результативності розподілу та реалізації корпоративного контролю в господарському товаристві*).

53. Сердюков К. Г. Державне управління економікою // Національна економіка : навч. посіб. / Н. І. Бережна, М. С. Бріль, Л. В. Єфремова, ... К. Г. Сердюков та ін. ; за заг. ред. В. М. Філатова. Харків, 2010. Гл. 7. С. 106–120 с. (*заг. обсяг 12,5 друк. арк., особисто автора 0,9 друк. арк.: визначено інституціональні засади розвитку корпоративних відносин в Україні*).

АНОТАЦІЯ

Сердюков К.Г. Формування механізму корпоративного контролю в господарських товариствах. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Харківський державний університет харчування та торгівлі. – Харків, 2018.

У роботі теоретично обґрунтовано положення концепції формування механізму корпоративного контролю в господарських товариствах. Вивчено генезис та розглянуто етапи еволюції розвитку парадигми регулювання корпоративних відносин та корпоративного контролю в господарських товариствах. Узагальнено теоретичні підходи до визначення ролі, місця та сутності корпоративного контролю в системі корпоративного управління товариством. Визначено особливості використання інструментарію реалізації корпоративного контролю в господарському товаристві. Встановлено склад факторів розподілу й реалізації корпоративного контролю, проаналізовано особливості розбудови корпоративних відносин в господарських товариствах України. Дано оцінку впливу учасників корпоративних відносин на прийняття стратегічних рішень у сфері корпоративного управління господарським товариством. Проведено систематизацію організаційних форм розподілу та реалізації корпоративного контролю в господарських товариствах.

Розроблено методичне забезпечення моделювання корпоративного контролю в господарських товариствах. Визначено причини виникнення та запропоновано інструментарій розв'язання корпоративних конфліктів у господарських товариствах. Запропоновано методичний підхід до визначення типу корпоративного контролю та послідовності формування механізму розподілу та реалізації корпоративного контролю. Розроблено організаційно-економічне забезпечення корпоративної безпеки господарського товариства в умовах становлення національної системи корпоративного управління.

Ключові слова: господарське товариство, корпоративний контроль, корпоративні відносини, корпоративне управління, механізм, корпоративні права, архітектурна побудова, стратегічне управління, корпоративна безпека.

Annotation

Serdiukov K. H. Corporate control in the management system of business entities. – Manuscript.

Thesis for scientific degree of Doctor of Economical Sciences in specialty 08.00.04 – economics and enterprise management (by type of economic activity). – Kharkiv State University of Food Technology and Trade. – Kharkiv, 2018.

The paper summarizes trends and determines the economic nature of corporate relations in business partnerships, the preconditions for their development. The genesis and the stages of the evolution of corporate relations regulation and corporate control paradigm in economic societies are examined. The comparative characteristics of theoretical and methodological basis of the main paradigms of regulation of corporate relations and corporate control in business partnerships are provided. The basic contradiction, which acts as a source of obstacles and restrictions for the full realization of the advantages of the corporate form of organization of entrepreneurial activity, that may cause the necessity to ensure a balanced and harmoniously coordinated representation of a wide range of social, collective and individual interests in the management of the corporate sector of the economy, is investigated.

General theoretical approaches to the definition of the role, place, and essence of corporate control in the corporate governance system of an economic society are viewed. The necessity of harmonization of strategic interests of all key stakeholders in corporate relations (stakeholders) within the framework of functioning and development of organizational and economic mechanism of corporate governance is proved on the basis of cyclical correlation of strategic management process and corporate regulation influence on such harmonization. The methodological principles of corporate relations regulation problems research in the framework of architectural modeling of corporate control distribution and implementation are presented. The author's conception of forming the mechanism of corporate control in economic societies is substantiated theoretically, implementation of which will deepen the scientific grounds of directions, ways, forms and methods of activating the corporate sector of the national economy development.

The number of factors of distribution and implementation of corporate control are established, the peculiarities of the development of corporate relations in economic societies of Ukraine are analyzed. It is proved, that the intensity of identification of influence of these factors on the mechanism of corporate control functioning is situational

by nature, is usually associated with specifics of manifestation of structural features and the economic character of corporate relations in various spheres of economic activity, such as: marketing, manufacturing, financial, institutional, social. The main areas of the manifestation of the dynamic aspect of the corporate relations organization and corporate governance mechanism functioning are defined. One of the main fields of manifestation of the dynamic aspect of the corporate relations organization and corporate governance mechanism functioning is emergence of situations of competition for the corporate control in the formation of the system of supreme governing bodies of an economic society, with the help of which the control over the activities of the corporation is exercised. The developed system of corporate control indicators in the economic society should be carried out on the basis of stakeholders representation in various kinds of supreme governing bodies of the economic community which have different degrees of influence.

The influence of the participants of corporate relations on making strategic decisions in the field of corporate governance by an economic community is evaluated. The systematization of organizational forms of distribution and implementation of corporate control in business partnerships has been done. The methodological background of corporate control in economic societies modeling is developed on the basis of the game theory apparatus application, which takes into account the reflexive and cooperative nature of the competition for leadership in the area of formation, distribution and redistribution of corporate control.

It is proved that the establishment of the structure of rights and responsibilities of corporation bodies (representative and executive) allows to identify the type of corporate control in the economic society (insider, outsider or mixed) and to work out the number of real (or potentially possible) coalitions from those claiming for economic power and corporate control. The approaches to identifying the architectonics of the structure and the sequence of forming the mechanism of distribution and implementation of corporate control are suggested. The basic components of the mechanism of corporate control formation, distribution and implementation are determined, that are based on the architectural model of the economic society and the holar system that corresponds to it, which allows to consider corporate control to be not only a supervision over the activities of the management of the business community, but also to be an integral system in which the interests of as many as it is possible stakeholders are observed. The methodical approach to determining the type of corporate control and the sequence of forming a mechanism for the distribution and implementation of corporate control is proposed. The use of the architectural approach allowed both to introduce a control mechanism through the system of providing information to stakeholders, and to encourage the created architectural models to take into account different types of capital in order to determine and generalize the links between the mechanism of distribution and implementation of corporate control and integrated corporate reporting.

The author's vision of the formation of a system holar architecture of corporate control is introduced, the advantage of which is a focus on the correlation of corporate control with the formation of a strategy for the development of an economic society. The two aspects of consideration of the corporate strategy of development of an economic society are outlined: viewing it as the basis for implementation of certain transformational changes; viewing it as the forms of implementing changes in the structure of the capital of

an economic partnership or as a reaction to the redistribution of corporate rights packages. The morphological matrix is developed and the approach to formation of the corporate development strategy profile is substantiated.

The expediency and productivity of the use of the provisions of the concept of a balanced system of indicators for exercising control over the implementation of the strategy, which allows forming a balanced distribution system of corporate control, is proved. This kind of balance is thus proposed as consistency of the controlled environment, corporate architecture and interests of stakeholders, while architectural modeling provides an appropriate system of indicators as a tool for monitoring the distribution of role functions of the corporate governance system. The option of distribution of interests and roles of stakeholders according to the perspectives of the corporate strategic map is developed on the basis of determining the logic of constructing architectural models that allow to reflect: the connection of corporate and strategic management; causal relationships between the interests of stakeholders which take into account the levels of corporate enterprise hierarchy; strategic map of the corporate enterprise with the allocation of main drivers of growth and practices of overcoming corporate conflicts. The approach to the correlation of tools to overcome corporate conflicts with the organizational support of mutual reflexive management aimed at minimizing the contradictions between stakeholders in the corporate structure of business community is proposed.

The organizational and economic provision of corporate security of an economic partnership has been developed in the context of formation of national corporate governance system. The necessity of formation of the motivational mechanism for corporate cooperation on the basis of coordination of interests of numerous owners of corporate rights packages within the framework of a certain strategic line of behavior of the economic society is proved. The expediency of correlation of the processes of organization of economic safety management in the economic society with the processes of distribution and implementation of corporate control, which may serve as a source of specific threats to corporate security, is stated. Viewing agencies conflicts as a threat to financial and economic security has made it possible to propose a matrix for assessing the usefulness of corporate rights in terms of achieving their complementarity and increasing counteracting threats, for considering the peculiarities of monitoring the effectiveness of corporate rights and highlighting its place within the framework of financial and economic security management. The new notion of maturity level of the corporate control mechanism is suggested, and the new methodological approach to assessing the level of such maturity is introduced, based on the use of the Rasha scale in terms of certain areas of maturity assessment with the allocation of two groups of indicators: assessment of the course of corporate control implementation processes and the direct evaluation of the maturity level of the developed mechanism. The approach to formation of the mechanism of financial and economic security management of the owners of corporate rights, the difference of which lies in the parameters of the corporate relations organization and the participation of property rights holders in different corporate enterprises, is introduced.

Key words: joint-stock company, corporate control, corporate relations, corporate governance, mechanism, corporate rights, architectural construction, strategic management, corporate security.

Підп. до друку 27.10.2018 р. Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. – 2,0. Наклад 100 пр. Зам. № 27-10.

Надруковано
Видавництво «Константа»
вул. Космічна, 26, Харків, 61145.
Тел. (057) 717-55-21.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №376 від 22.01.2001 р.